

DUYGU VE DAVRANIŞ BOZUKLUĞU

AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ

II. KADEME

- Doç. Dr. Avşar ARDIÇ
- Doç. Dr. Belgin ARSLAN CANSEVER
- Doç. Dr. Seray OLÇAY
- Ar. Gör. Dinçer SARAL
- Ar. Gör. Elif TUNÇEL
- Ar. Gör. Seda ŞAKAR

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2024

4.
Kitap

Genel Yayın Yönetmeni Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Yayın Koordinatörü Gökçağrı GÜREL

Proje Koordinatörü Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR

Editör Doç. Dr. Avşar ARDIÇ

Yazı İşleri Dr. Mehmet Akif CİHAN

Yayına Hazırlayan Sevil CANPOLAT

Gülhan ERSOY

Merve LAÇIN

Katkıda Bulunanlar Elif ALPHAN

Merih YARAŞIR TÜRKEKEL

Tashih Neslihan SALTAŞ

Görsel Betimleme Duygu ÖZİŞÇİ

Görsel Tasarım Sude Ajans Reklam Org. Tan. Ltd. Şti.

ISBN 978-975-11-8272-2

Aile Eğitimi Kitap Seti'nin her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne aittir. Setin içerikleri kaynak gösterilmeden hiçbir suretle alınıp yayınlanamaz.

Değerli Aileler,

Eğitimde tüm paydaşların bir araya gelerek ortak bir amaç uğruna çaba sarf etmesi, başarı için en önemli kriterlerdendir. Paydaşların en mühimlerinden birisi de muhakkak ki sizlersiniz. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin ebeveyni veya vasisi olmak, sizleri de bizim nazarımızda özel kılmaktadır. Bizler Millî Eğitim Bakanlığı mensupları olarak çocuğunuzun doğumundan mezuniyetine kadar geçireceğiniz süreçte sizlere destek vermek amacıyla gece gündüz çalışmaktayız. "Aile Eğitimi Kitap Seti"de bu amaçla hazırlanmıştır. Setimiz, özel eğitim ihtiyacı olan çocukların eğitiminde, sizlere yol gösteren bir başucu kitabı görevi görecektir mahiyette hazırlanmıştır.

Sevgili Aileler, Kıymetli Öğretmenler,

Aile Eğitimi Kitap Seti; alanında uzman seksenden fazla akademisyen ve eğitimcinin uzun uğraşlar sonucunda ortaya çıkardığı, toplam 53 kitaptan oluşan bir yardımcı kaynak kitap setidir. Tüm yetersizlik türleri için kendi içerisinde ayrı kitap setleri barındıran ve her bir kitap setinin içerisinde de farklı yaş gruplarına veya alt yetersizlik türlerine hitap eden bir anlatım tarzı benimsenmiştir. Eğitim sürecinde ve sonrasında ihtiyaç duyacağınız teorik bilgiler, etkililiği bilimsel olarak kanıtlanmış uygulama örnekleriyle harmanlanmış ve uzun yıllar kullanılacak harika bir çalışma ortaya çıkmıştır.

Günümüz bilgi toplumunun ihtiyaçları ve teknolojik gelişmeler düşünüldüğünde video içeriklerin öğrenmede ne kadar etkili bir yöntem olduğu herkesin malumudur. Bu çalışmada kitaplarda yer alan teori ve uygulama içerikleri kısa videolar ile desteklemeye çalışılmıştır. Ayrıca bu videolar işitme ve görme yetersizliği olan aileler için erişilebilir formatta hazırlanmıştır. Bununla birlikte kitaplardaki görsel betimleme metinleri de düşünüldüğünde özel eğitim alanında her öğesiyle erişilebilir bir eser ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Takdimimi noktalarken "Aile Eğitimi Kitap Seti"nin sizlere özel eğitim ihtiyacı olan bireyler yetiştirirken yol gösterici olmasını ve her bir evladımızın eğitim hayatının sonunda, bağımsız bir yurttaş olarak yaşamlarına devam edecek seviyeye gelmelerinde katkı sağlamasını temenni ederim. "Özel Eğitim" alanında bir mihenk taşı görevi görecektir bu eserin hazırlanmasında emeği geçen tüm akademisyen, eğitimci ve Genel Müdürlüğümüzün kıymetli personellerini canı gönülden kutlar, setimizin memleketimize hayırlı olmasını umut ederim.

Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Genel Müdür

SUNUŞ

Değerli Aileler,

Sizler, en değerli varlıklarınız olan biricik çocuklarınızın yaşam içinde kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlayacak becerileri kazanabilmeleri için büyük bir mücadele vermektесiniz. Bu mücadelede sizlere yardımcı olabilmek için sağlık, eğitim, sosyal destek, güvenlik gibi alanlarda pek çok eğitimci ve uzman görev yapmaktadır. Tüm görevlilerin amacı, siz ailelerin çocuklarınızın gelişimi ve eğitimine katkıda bulunarak onları bağımsız bireyler hâline getirme sürecinde yanınızda olmaktır.

Gelişim özellikleri her ne olursa olsun her çocuğun ailesiyle mutlu, huzurlu ve geleceğe güvenle bakan bireyler olmaya hakkı vardır. Çocuklarınızın bu hakları elde edebilmesi, onlara verilecek nitelikli eğitim ve destek hizmetlerin sunulması ile mümkün olacaktır. Tüm çocukların bu nitelikli eğitim ve destek alma yönündeki anayasal haklarını, en verimli şekilde kullanabilmeleri için doktorların, öğretmenlerin, uzmanların yanı sıra siz ailelerin de önemli sorumlulukları yerine getirmeleri gerekir. Her anne baba mutlaka çocuğu için en iyisini ister. Sizler için önemli olan; en iyi bakıma, en iyi eğitime, en iyi destek hizmetlerine kolaylıkla erişebilmektir. Biz hizmet verenlerin de sizin çok önem verdiğiniz bu hizmetlerin geliştirilmesinde iş birliğimize ihtiyacımız vardır. İnanıyoruz ki uzmanlar ve eğitimciler ile aileler, el ele vererek çocukların toplum yaşamına katılımlarını sağlamak için en iyisini yapacaklardır.

Çocuklarınızın, uzmanlar ve eğitimcilerin sunduğu pek çok hizmetten en iyi şekilde yararlanabilmesi için siz ailelerin de bu sürece etkin katılmanız beklenmektedir. Şu bir gerçektir ki aileler çocuklarının gelişim ve eğitimlerinde katılımcı olduklarında çocuklarının okul başarıları artacağı gibi bağımsız yaşama hazırlanmaları da kolaylaşacaktır. Sizlere sunulan bu Aile Eğitimi Kitap Seti, tüm özel eğitim kategorileri ve tüm yaş grupları için alanında uzman akademisyenler tarafından titizlikle hazırlanmıştır. Sizler çocuğunuzun durumuna ve yaşına uygun olan kitapları, bu kitap setinden seçerek çocuğunuzun gelişim ve eğitimine katkıda bulunabileceksiniz.

Sevgili Öğretmenler, Değerli Aileler,

Kitap setlerimiz otizm spektrum bozukluğu, zihin yetersizliği, işitme yetersizliği, görme yetersizliği, fiziksel yetersizlik, öğrenme güçlüğü, dil ve konuşma bozukluğu, duygu ve davranış bozukluğu, çoklu yetersizlikler ve ailelerle çalışma konularını kapsamaktadır. Her bir kitap seti ise 0-3 yaş, 4-6 yaş, birinci kademe olan ilkokul, ikinci kademe olan ortaokul, üçüncü kademe olan ortaöğretim öğrencilerinin aileleri için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Aynı zamanda tüm grupları ilgilendiren konular, ortak aile eğitimi kitap seti olan Özel Eğitimde Ailelerle Çalışma Seti'nde toplanmıştır. Tüm kitap setlerinde açıklanan konular, uzmanların ve öğretmenlerin hazırladığı videolarla zenginleştirilmiştir. Böylece sizler çocuğunuzun gelişimi ve eğitimiyle ilgili bilgileri edinirken aynı zamanda konuların videolarını izleyebileceksiniz. Özel eğitim ihtiyacı olan tüm bireylerin ailelerine yararlı olması dileğiyle...

Çocuk yetiştirmek bir sanattır, aileler sanatçılardır, çocuklar ailelerin eserleridir.

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR
Proje Koordinatörü

EDİTÖR/KOORDİNATÖR

Doç. Dr. Avşar ARDIÇ

DUYGU VE DAVRANIŞ BOZUKLUĞU AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ YAZAR LİSTESİ

Doç. Dr. Avşar ARDIÇ

Doç. Dr. Belgin ARSLAN CANSEVER

Doç. Dr. Gökhan TÖRET

Doç. Dr. Seray OLÇAY

Arş. Gör. Dinçer SARAL

Arş. Gör. Seda ŞAKAR

Arş. Gör. Elif TUNÇEL

GENEL AMAÇ

Sevgili Ailelerimiz, Kıymetli Öğretmenler,

Bu setin amacı; duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların ebeveynlerinin yani sizlerin çocuğunuzun gelişimsel sürecini çeşitli alanlarda destekleyebilmeniz için gerekli olan bilgi ve becerileri kazanmanızı sağlamaktır.

KAZANIMLAR

Bu kitap seti ile aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Duygu ve davranış bozukluğunun tanımını, doğasını ve nedenlerini açıklar.
- Duygu ve davranış bozukluğuna eşlik edebilecek olası tanıları (dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu) anlatır.
- Aile işlevlerini, bağlanma ve ebeveynlik tutumlarını ifade eder.
- Aile içi sağlıklı iletişimin ve etkileşimin kurulabilmesini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Günlük rutinler içerisinde çocuğun dil gelişimini desteklemeye yönelik bilgi ve becerilere sahip olur.
- Günlük rutinler içerisinde çocuğun sosyal-duygusal gelişimini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Günlük rutinler içerisinde çocuğa oyun becerilerini kazandırmaya yönelik bilgi ve becerilere sahip olur.
- Günlük rutinler içerisinde bilişsel gelişimini desteklemeye yönelik bilgi ve becerilere sahip olur.

- Belirli dönemler içerisinde görülen gelişim dönemi krizi tanımlayarak, yaşanan gelişimsel krizlerde çocuğu destekleyici stratejileri açıklar.
- Çocuğun davranışlarını yönetmeye ilişkin etkili davranış yönetimi stratejilerini sıralar.
- Çocuk için kural koyarken dikkat edilecek noktaları ve kuralları uygularken dikkat edilmesi gerekenleri açıklar.
- Çocuğunun olumsuz davranışlarının işlevlerini belirlemek üzere işlevsel analiz yapar.
- Senaryo ve güç kartı hazırlar ve uygular.
- İş birliği sürecini, iş birliği yapacak uzmanları ve bu uzmanların rollerini açıklar.
- Çocuğun duygularının farkına vararak onun duygu yoğunluğunu tespit eder.
- Çocuğunun duygularını ifade edebilme becerisini değerlendirir.
- Çocuğunun duygularını ifade edebilmesi ve kontrol edebilmesi için ona nasıl destek olabileceğinize dair stratejileri açıklar.
- Çocuğunun evde aktif rol alması ve aile bireyleri ile iş birliği ve iş bölümü yapması için fırsatlar sunar.
- Medya okuryazarlığı kavramını açıklar ve çocuğunun medya okuryazarlığı becerisi kazanmasına yönelik etkinlikler gerçekleştirir.
- Sosyal-duygusal becerileri sıralayarak çocuğun sosyal-duygusal becerilerini desteklemek üzere kullanılabilecek etkili uygulamaları açıklar.
- Akran etkileşimini ve önemini tanımlayarak akran etkileşimini olumsuz etkileyen davranışları sıralar.
- Çocuğunun akademik becerileri ile ilgili bilgi sahibi olur. Akademik becerilerinin desteklenmesine yönelik etkinlikler gerçekleştirir.
- Çocuğunun aile bireyleri ile olan sosyal ve duygusal ilişkilerini desteklemeye yönelik farkındalık kazanır.
- Çocuğunun fikirlerini açıkça ifade etmesi için gerekli desteği sağlar.

- Çocuğunun ilgi ve hobilerini desteklemek için fırsatlar sunar.
- Dijital ayak izi kavramına ilişkin farkındalık kazanır.
- Bağımsız yaşam becerilerini açıklar.
- Çocuğunun bağımsız yaşam becerilerine ilişkin performansını belirler.

İÇERİK

Duygu ve Davranış Bozukluğu Aile Eğitimi Kitap Seti 5 kitaptan oluşmaktadır. Bu kitaplar:

1. *Duygu ve Davranış Bozukluğu Aile Eğitimi Kitap Seti 0-3 Yaş Grubu*
2. *Duygu ve Davranış Bozukluğu Aile Eğitimi Kitap Seti 4 -6 Yaş Grubu*
3. *Duygu ve Davranış Bozukluğu Aile Eğitimi Kitap Seti I. Kademe*
4. *Duygu ve Davranış Bozukluğu Aile Eğitimi Kitap Seti II. Kademe*
5. *Duygu ve Davranış Bozukluğu Aile Eğitimi Kitap Seti III. Kademe*

AÇIKLAMALAR

Sevgiler Aileler,

Bu kitap seti; doğum anından itibaren eğitim ve öğretimin III. kademesine kadar olan süreç içerisinde, duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların ailelerine gereksinim duydukları destekleri sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Söz konusu Duygu ve Davranış Bozukluğu Aile Eğitimi Kitapları toplam 5 kitaptır ve her kitap farklı sayılarda bölümlerden oluşmaktadır. Bu kitaplar daha önce de belirtildiği gibi çocuğunuzun yaşına ve eğitim sistemimiz içindeki kademe düzeyine göre yapılandırılmıştır. Ancak bazı durumlarda

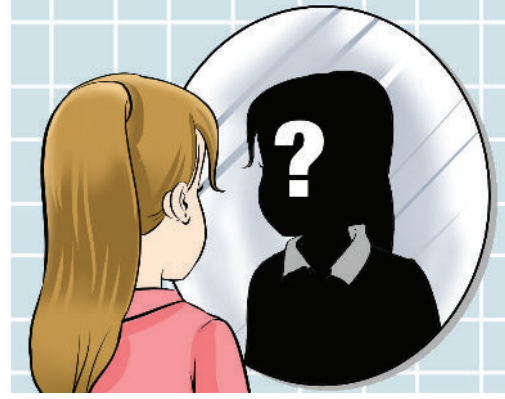
çocuğunuzun yaşı her ne kadar ileri olursa olsun çocuğunuzun yaşından daha küçük yaşlardaki ya da ileri yaşlardaki çocuklar için hazırlanmış kaynakları incelemeniz gerekebileceğini göz önünde bulundurmanız önemlidir.

Aile Eğitimi Kitapları, hem bilgi ve becerilerinizi geliştireceğiniz hem de eğleneceğiniz etkinlikleri temel alarak hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra sizlerin, duygu ve davranış bozukluğu ve çocuğunuzun gelişimsel süreçlerine yönelik bilgilerinize katkı sağlamak amacıyla bilgi notları da içermektedir. Bu bilgi notlarının, hem etkinlikleri gerçekleştirirken hem de çocuğunuzla ilgili kararlar alırken gereksinim duyacağınız bilgilerden oluşmasına özellikle dikkat edilmiştir. Bu nedenle hem etkinlikleri yaparken hem de bilgi notlarını okurken duygu ve davranış bozukluğu olan çocuğunuzun gelişimsel sürecine katkı sağlamayı amaçladığımızı lütfen göz önünde bulundurmayı unutmayınız.

Siz sevgili ailelerin dikkatini yukarıda ifade ettiklerimizin yanı sıra başka bir konu üzerine de çekmeyi önemsiyoruz. Söz konusu kitaplar ve içeriği genel bir durum için hazırlanmıştır ve sizin çeşitli durumlarda gereksinim duyacağınız bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Ancak bunun yanı sıra her ailenin benzersiz olduğunu, özelliklerinin birbirlerinden farklı olduğunu da unutmuş değiliz. Bu nedenle sizlerden etkinlikleri uygularken ve bilgi notlarını okurken kendi ailenizin özelliklerini, beklentilerini ve işleyişini göz önünde bulundurmanızı, yeri geldiğinde gerekli gördüğünüz düzenlemeyi ailece karar alarak yapmanızı önemli buluyoruz. Bu durumun sizlerin ve ailenizin benzersizliğine, kendine özgü işleyişine katkı sağlayacak bir süreç olacağını düşünüyoruz.

BÖLÜM 1: ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ GELİŞİMSEL KRİZLERİN YÖNETİLMESİ

Genel Amaç	8
Kazanımlar	8
İçerik	8
Açıklamalar	9
Giriş	9
ETKİNLİK 1: Ergenlik Döneminde Ortaya Çıkan Gelişimsel Krizlerin Desteklenmesi	10
ETKİNLİK 2: Kimlik Kazanma Sürecinde, Kimlik Karmaşası İle İlgili Muhtemel Zorluklar.	13
Neler Öğrendik?	17
Yararlanılan Kaynaklar	17

BÖLÜM 2: SOSYAL-DUYGUSAL BECERİLERİN DESTEKLENMESİ

Genel Amaç 20

Kazanımlar 20

İçerik 20

Açıklamalar 21

Giriş 21

ETKİNLİK 1: Çocuğumun
Duygularının Farkındayım 21

ETKİNLİK 2: Duygularımız Ne Kadar
Yoğun? 25

ETKİNLİK 3: Çocuğuma Duygularını
İfade Etmesi İçin Model Oluyorum 28

ETKİNLİK 4: Çocuğuma Öfkeyle Başa
Çıkmayı Öğretiyorum 32

Neler Öğrendik? 36

Yararlanılan Kaynaklar 36

BÖLÜM 3: EV ORTAMINDA AKADEMİK BECERİLERİN DESTEKLENMESİ

Genel Amaç	38
Kazanımlar	38
İçerik	38
Açıklamalar	39
Giriş	39
ETKİNLİK 1: Çocuğumla "Gerçek- Mecaz-Terim Anlam" Çalışıyoruz	40
ETKİNLİK 2: Üslü İnsanlar	42
ETKİNLİK 3: Çocuğumla Çevremizdeki Güzellikleri Keşfediyoruz	44
ETKİNLİK 4: İsrar Ediyor muyuz?	46
ETKİNLİK 5: Danstaki Örüntü	49
Neler Öğrendik?	50
Yararlanılan Kaynaklar	51

BÖLÜM 4: MAHREMİYET

Genel Amaç 54

Kazanımlar 54

İçerik 54

Açıklamalar 54

Giriş 54

ETKİNLİK 2: Mahremiyete İlişkin Temel Kavram ve Bilgileri Öğreniyorum 56

ETKİNLİK 3: Mahremiyet Davranışlarını Tanıyorum ve Sıralıyorum 58

ETKİNLİK 4: Çocuğuma Mahremiyetini Koruma Becerilerini Öğretiyorum 61

Neler Öğrendik? 65

Yararlanılan Kaynaklar 65

BÖLÜM 5: MEDYA OKURYAZARLIĞI

Genel Amaç	68
Kazanımlar	68
İçerik	68
Açıklamalar	69
Giriş	69
ETKİNLİK 1: Ortaokula Giderken...	69
ETKİNLİK 2: İnternet Olsaydı?	71
ETKİNLİK 3: Haydi Reklam Yazalım!	73
ETKİNLİK 4: Tasarladığımız Reklamı Canlandırıyoruz	75
ETKİNLİK 5: Ben Olsaydım!	77
Neler Öğrendik?	79
Yararlanılan Kaynaklar	79

BÖLÜM 1: ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ GELİŞİMSEL KRİZLERİN YÖNETİLMESİ

Doç. Dr. Avşar ARDIÇ | Ar. Gör. Elif TUNÇEL

BÖLÜM 2: SOSYAL-DUYGUSAL BECERİLERİN DESTEKLENMESİ

Doç. Dr. Seray OLÇAY / Ar. Gör. Seda ŞAKAR

BÖLÜM 3: EV ORTAMINDA AKADEMİK BECERİLERİN DESTEKLENMESİ

Doç. Dr. Belgin ARSLAN CANSEVER

BÖLÜM 4: MAHREMİYET

Doç. Dr. Avşar ARDIÇ | Doç. Dr. Seray OLÇAY / Ar. Gör. Dinçer SARAL

BÖLÜM 5: MEDYA OKURYAZARLIĞI

Doç. Dr. Belgin ARSLAN CANSEVER

Genel Amaç

Bu kitabın amacı; duygu ve davranış bozukluğu olan II. kademe çocuklarınızın gelişimsel krizlerinin yönetilmesi; sosyal-duygusal gelişimlerinin ve ev ortamında akademik gelişimlerinin desteklenmesi; mahremiyeti, medya okuryazarlığı için gerekli olan bilgi ve becerilerinin sizlere kazandırılmasıdır.

Kazanımlar

Bu kitap seti ile aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Çocuğun olumlu ve olumsuz davranışlarını fark eder.
- Ergenlik döneminde çocukta görülebilecek gelişimsel krizleri azaltmak üzere ne tür çalışmalar yapabileceğini açıklar.
- Çocuğun duygularının farkına vararak onun duygu yoğunluğunu tespit eder.
- Çocuğun duygularını ifade edebilme becerisini değerlendirir.
- Çocuğun duygularını ifade edebilmesi ve kontrol edebilmesi için ona nasıl destek olabileceğinize dair stratejileri açıklar.
- Çocuğun evde aktif rol alması ve aile bireyleri ile iş birliği ve iş bölümü yapması için fırsatlar sunar.
- Çocuğun mahremiyetini koruması için ona nasıl destek sunulabileceğini açıklar.
- Medya okuryazarlığı kavramını açıklar.
- Çocuğun medya okuryazarlığı becerisi kazanmasına yönelik etkinlikler gerçekleştirir.

İçerik

1. Ergenlik Dönemindeki Gelişimsel Krizler ve Yönetilmesi
2. Sosyal-Duygusal Becerilerin Desteklenmesi
3. Ev Ortamında Akademik Becerilerin Desteklenmesi
4. Cinsel Gelişim ve Mahremiyet
5. Medya Okuryazarlığı

Açıklama

Değerli Ailelerimiz, bu kitap ile beş ana bölüm altında, sizlere duygu ve davranış bozukluğunun II. kademe dönemindeki süreciyle ilişkili temel bilgileri, aynı zamanda çocuğunun gelişimsel sürecine nasıl katkı sağlayacağınıza yönelik bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlıyoruz. Bu nedenle her bölümde çeşitli bilgi notlarının yanı sıra aile üyelerinizle ya da siz ebeveynlerin beraber gerçekleştirebileceğiniz etkinlikler yer almaktadır. Her etkinliğin nasıl yapılacağı ve kendinizi nasıl değerlendireceğinize yönelik detaylı bilgilere söz konusu bölümün içerisinde ulaşabileceksiniz. II. kademe dönemindeki çocukların ergenlik döneminde olduğu ve daha önceki dönemlerde gerçekleştirdiğimiz uygulamaların etkilerinin olumlu ya da olumsuz şekilde onların davranışları ve bazı özellikleri üzerinde etkileri olduğu söylenebilir. Bu dönem, aile dışında ve daha geniş bir sosyal ortamda yeni uyaranların ortaya çıktığı bir dönemdir. Aynı zamanda bu dönemdeki çocukların aile içinde geçirdikleri zaman önceki dönemlere göre nispeten azalmaya başlar. Çocuklar aile ile geçirdikleri zamanı azaltırken akranları ile geçirdikleri zamanın miktarını farkına varmadan artırırlar. Bu durumun doğal bir gelişim süreci olduğunu özellikle ifade etmek yerinde olacaktır. Bu nedenle bu dönem içerisinde ailenizin işleyişi, ebeveynlik tutumları ve aile üyelerinin performanslarına uygun bir şekilde rol paylaşımı içerisinde bulunulması çocuklarınızın gelişimsel süreçlerini desteklediği gibi hem bu dönem içinde hem de sonraki gelişimsel dönemlerde olumsuzluklarla karşılaşma riskini azaltmaktadır. Bu dönemde çocuğumuzun akademik performansının desteklenmesi ve mümkün olduğu kadar başarılı olması çocuğunuzun duygu ve davranış bozukluğu ile mücadelesinde önemlidir. Bu nedenle evde akademik becerilerin desteklenmesi bu kitabımızın önemli bölümlerinden biridir. Daha önceki dönemlerden farklı olarak mahremiyet daha önemli hâle gelmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak ailenizin işleyişinin ve ebeveyn rollerinin yeniden gözden geçirilmesinin, yeni duruma göre düzenlenmesinin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Bölümler Hakkında

Duygu ve Davranış Bozukluğu II. Kademe Aile Eğitimi Kitabı'nın ilk bölümü Ergenlik Dönemindeki Gelişimsel Krizlerin Yönetilmesi'dir. Bu bölümde ergenlik döneminin en önemli psikososyal gelişimi olan kimlik kazanımı gerçekleşmektedir. Bu süreçte oluşacak gelişimsel krizlerin daha uzun süreli etkileri olması nedeniyle önemli olduğu söylenebilir. **Ergenlerin bu dönemdeki gelişimlerinin üzerinde daha önce de ifade edildiği gibi ebeveyn tutumları ve sosyal çevrenin etkisi son derece büyüktür.** Bu nedenle ebeveynlerin bu dönemdeki gelişimsel krizinin özelliklerini bilmesi ve buna göre süreci yönetmesi önemlidir. Ergenlik dönemindeki duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların uluslararası araştırmalara göre suça eğilimlerinin ve karışma oranlarının yüksek olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin bu durumu da dikkatli bir şekilde takip ederek

bireyin suça yöneliminin temelini oluşturan öz güven eksikliği, sosyal statü gereksinimi, korunma ihtiyacı gibi gereksinimlerini karşılamaları önemlidir.

Sosyal-Duygusal Becerilerin Desteklenmesi bu kitabın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümdeki bilgi ve beceriler ergen çocuklarınızın duygularının farkına varmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bildiğiniz gibi duygularımız, her ne kadar ifade etmesek de gün içerisindeki birçok davranışımızın temel motivatörüdür. Bu nedenle ergen çocuklarınızın duygularının farkına varmanın yanı sıra duygu yoğunluklarını da tespit etmenizin önemli olduğunu düşünüyoruz. Ergen çocuklarınızın duygularını ve duygu yoğunluklarını tespit etmeniz onların davranışlarının arkasındaki nedenleri fark etmenizi sağladığı gibi aynı zamanda davranışlarını yönlendirmeniz için de önemlidir. Bütün bunların yanı sıra; duyguların ifade edilmesi söz konusu duyguya neden olan durumun da değerlendirilmesine ve ergen bireylerin kendilerini baskı altında hissetmemelerine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, bu bölümün sonunda ergen çocuklarınızın duygularını ifade etmelerine nasıl model olacağınız ve böylelikle onlara duygularını ifade etme becerilerini nasıl kazandıracacağınız konusunda etkinlikler ve bilgiler sizlerle paylaşılmıştır. Son olarak bu bölümün sonunda duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların öfkelerini nasıl kontrol edeceklerine yönelik bir öfke kontrol tekniği sizlerle paylaşılmıştır.

Ev Ortamında Akademik Becerilerin Desteklenmesi, Duygu ve Davranış Bozukluğu II. Kademe Aile Eğitimi Kitabı'nın 3. Bölümünü oluşturmaktadır. **Akademik performans sorunları, duygu ve davranış bozukluğunun önemli belirtilerinden biri olduğu gibi birçok diğer belirtinin de altında yatan neden olarak düşünülmektedir.** Bu nedenle duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklarınızın akademik performanslarının evde desteklenmesi, onların davranış sorunları yaşamalarını engelleyebileceği gibi okul ortamında kendilerini ifade edebilmelerine ve başarısız hissetmemelerine yardımcı olabilecektir. Bu nedenle bu bölüm, aile bireyleri arasında iş bölümü ve iş birliğinin nasıl desteklenebileceğine ve önemine vurgu yapmıştır. Aynı zamanda ergen çocuğunuzun doğru bilgiye ulaşması ve beceri eksikliğini gidermek amacıyla doğru soruları sorması için amaçlı soru sormaya yönelik bir bölümün yer almasının uygun olacağını düşündük. Bu, çocuğunuzun kendini ve gereksinimlerini ifade etmesi ve gereksinimlerini giderebilmesi için son derece önemli bir beceridir. Aynı zamanda, çocuğunun akademik performansının desteklenmesinde size örnek olması ve bu örnekler sayesinde diğer konularda da benzer uygulamaları gerçekleştirebilmeniz için bazı akademik konuları nasıl destekleyeceğiniz konusunda sizlere örnek uygulamalar ve bilgiler sağlamayı amaçladık.

Mahremiyet bu kitabın dördüncü bölümünü oluşturmaktadır. Mahremiyet algısının nasıl oluşturulacağı ve korunacağı konusunda da gerekli bilgi ve becerileri sizlere kazandırmaya çalışacağız.

Günümüzde medya okuryazarlığı günlük hayatın planlamasında, bilgi edinmede, ekonomide hatta kandırılmaya karşı önlem almada son derece önemlidir. Bu nedenle

Medya Okuryazarlığı bu kitabın son bölümünü oluşturmaktadır. Bu amaçla medyadan ulaşılan haber ve bilgilerin doğruluğunu değerlendirebilmeleri için duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklarınıza medya okuryazarlığı konusunda gerekli desteği sağlamak için daha önceki kitaplarımızda olduğu gibi bazı bilgi ve becerileri sizlerle paylaştık. Eleştirel değerlendirme ve düşünme becerisi sadece medya okuryazarlığında değil aynı zamanda insanın günlük yaşamında da önemli bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bu konuda duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklarımızın beceri kazanmasını önemli buluyoruz.

BÖLÜM 1

Doç. Dr. Avşar ARDIÇ
Ar. Gör. Elif TUNÇEL

**ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ
GELİŞİMSEL KRİZLERİN
YÖNETİLMESİ**

Genel Amaç

Sevgili aileler, bu bölümün amacı; sizlerin ergenlik dönemindeki krizlere ve bu dönemdeki çocukların kimlik gelişimlerini nasıl destekleyebileceğinize ilişkin bilgi ve beceriler kazanmanıza yardımcı olmaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Çocuğun olumlu ve olumsuz davranışlarını fark eder.
- Kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşasını açıklar.
- Kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşasına ilişkin çocuğun karşılaşılabileceği zorlukları sıralar.
- Çocuğun ergenlik döneminde görülebilecek krizlerini azaltmak üzere ne tür çalışmalar yapabileceğini sıralar.

İçerik

1. Olumlu ve Olumsuz Davranışlar
2. Ergenlik Döneminde Ortaya Çıkan Gelişimsel Krizlerin Desteklenmesi
3. Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası Döneminde Karşılaşılan Muhtemel Zorluklar

Açıklamalar

Bu bölümde siz sevgili aileler için ergenlik dönemi gelişimsel krizlere ve bu krizlerle nasıl başa çıkabileceğinize yönelik açıklamalara yer verilmiştir. Bu bağlamda kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşasına, kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası döneminde çocuğunuzun karşılaşılabileceği muhtemel zorluklara ve bu zorluklarla nasıl başa çıkabileceğinize ilişkin bilgiler ifade edilmiştir. Bu amaçla bölüm içeriğinde sizlere örnek etkinlikler sunulmuştur.

Sevgili aileler, çocuklar ergenlik döneminde fizyolojik gelişme ve sergileyecekleri yetişkin rollerindeki belirsizlik ile mücadele içerisindeyler. Tipik gelişimin bir parçası olarak kabul edilen bu kriz döneminde ergenler sıklıkla ne yapmak istedikleri, hayatta nasıl bir yol çizecekleri, ne oldukları konusunda düşünür, daha önceden elde etmiş oldukları fikir ve düşünceleri sorgular ve yenilerini keşfederler. Ergenlik döneminde bireylerin çevresi gittikçe genişler ve bu süreçte ergenler kendilerini toplumun bir parçası olarak görmeye başlarlar. Bununla birlikte tıpkı daha önce aile içerisinde, okulda var olmak ve birey olarak tanımlanmak için mücadele ettikleri gibi bu dönemde de toplum içerisinde var olabilmek, fark edilmek ve onaylanmak için mücadele ederler. Ergenlerin yetişkin birey hayatına hazır olduklarını hissedebilmeleri için kimlik algılarının yeterince gelişmiş olması gerekmektedir. Ergenlerin ne yapmak istediğine ve ne olduğuna karar vermede zorluk yaşaması onları kimlik karmaşasına götürebilir ve bu durumda uyum sorunları çıkması olasıdır. **Bu nedenle sizlerin olumlu tutum ve davranışlarınızın, çocuğunuzun gelişimi için kritik öneme sahip olduğunu unutmayınız ve duyarlı ebeveyn tutumları sergilemenin, sürdürmenin önemli olduğunu göz önünde bulundurunuz.**

Giriş

Erikson (1968) psikososyal gelişimi sekiz ayrı döneme ayırmıştır. Ona göre her bir dönem belirli gelişimsel krizleri içerisinde barındırmaktadır ve her dönemde kazanılan özellikler bireylerin ilerleyen dönemlerde sahip olacağı özelliklere etki etmektedir (1). Erikson'un psikososyal gelişim kuramı ile ilgili ayrıntılı bilgilere, Okul Öncesi Dönemde Ortaya Çıkan Gelişimsel Krizlerin Desteklenmesi bölümünden ulaşabilirsiniz. Bu bölümde ergenlik dönemini içine alan, 12-21 yaş arası *kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası* dönemi açıklanacak, duygu ve davranış bozukluğu olan bireylerin bu dönemde karşılaşılabileceği zorluklar ve bu zorluklara nasıl destek sunulabileceğine dair bilgilere yer verilecektir.

ETKİNLİK 1: Ergenlik Döneminde Ortaya Çıkan Gelişimsel Krizlerin Desteklenmesi

Etkinliğin Amacı: Ergenlik dönemi gelişimsel krizlere ilişkin temel bilgileri öğrenme bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Bu etkinliğin sonunda çocuğumun ergenlik döneminde deneyimleyebileceği krizlerden kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşasına ilişkin temel bilgileri öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Kalem, Tablo 1.1, Tablo 1.2. ve Şekil 1.1.

Ortam: Sessiz, kendinizi rahat hissettiğiniz bir ortamda (koltukta, masa başında vb.) etkinliği gerçekleştirebilirsiniz.

Etkinliğe Başlayalım: Tablo 1.2’de yer alan bilgi notunu okuyunuz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 1.1’de yer alan boşlukları doldurunuz. Tablo 1.3’te yer alan soruları Tablo 1.2’de sunulan bilgileri göz önünde bulundurarak yanıtlayınız.

SORU

Sizce ergenlik döneminde bireyin yaşamında ne tür problemler ortaya çıkabilir?

Görsel 1 Betimleme: Kırmızı renkte arka planın önünde sol elini başına koyarak düşünen çocuk ve başının yukarısında üç soru işareti

Tablo 1.1. Çocuğumun Davranışlarını Fark Ediyorum

Bir hafta boyunca çocuğunuzu farklı ortamlarda, farklı etkinlikler sırasında ve farklı kişilerin varlığında gözlemleyiniz. Çocuğunuzun sergilediğini gözlemlediğiniz olumlu davranışları "Olumlu Davranışlar" kutucuğuna, olumsuz davranışları "Olumsuz Davranışlar" kutucuğuna, çocuğunuzun sergilerken hiç gözlemlemediğiniz ancak çocuğunuzun öğrenmesi gerektiğini düşündüğünüz davranışları "Yeni Davranışlar" kutucuğuna yazınız.

Olumlu Davranışlar	Olumsuz Davranışlar	Yeni Davranışlar

Tablo 1.2. Ergenlik Döneminde Ortaya Çıkan Gelişimsel Krizlerin Desteklenmesi
Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (12-21 yaş)

Ergenlik Döneminde Ortaya Çıkan Gelişimsel Krizlerin Desteklenmesi Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (12-21 yaş)

Bu dönem çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasındaki ergenlik dönemini kapsamaktadır. Bu dönemde ergenler fizyolojik gelişme ve sergileyecekleri yetişkin rollerindeki belirsizlik ile mücadele içerisindedirler. Tipik gelişimin bir parçası olarak kabul edilen bu kriz döneminde ergenler, sıklıkla ne yapmak istedikleri, hayatta nasıl bir yol çizecekleri, ne oldukları konusunda düşünür, daha önceden elde etmiş oldukları fikir ve düşünceleri sorgular, yenilerini keşfederler (2). Bu dönemde ergenler sadece kendilerinin ne yapmak istediği, ne hissettiği ile ilgili düşünceleri değil; başkalarının onları nasıl gördüğü, onlar hakkında ne düşündüğü hakkında da fikir edinmeye çalışırlar.

Ergenlik döneminde bireylerin kendi kimlikleri ile ilgili araştırma yapmaya yönelmesinin bir nedeni, bu dönemde yaşanan ve kişinin diğerleriyle olan ilişkisini değiştiren büyük fiziksel değişimlerdir. Kimlik en yalın hâli ile "Ben kimim?" sorusuna bireyin verdiği yanıt olarak tanımlanabilir. Bu nedenle kimlik; benlik, benlik algısı ve bireyin aidiyet algısı gibi birçok psikolojik özelliği kapsamaktadır. Bu nedenle kimliğin şekillenmesinde iki temel boyutun olduğunu söylemek mümkündür; (a) bireyin çevresindeki seçenekleri araması ve (b) belli bir kimlik yapısına bağlanması. Bu nedenle kimlik karmaşası ergenlik döneminin temel krizidir.

Kimlik ile ilgili yapılan yoğun araştırmaların temel nedeni, bu dönemin yetişkinliğe yani gelecekte alınacak iş gibi sorumlulukların bu dönemde verilen kararlarla şekillenmesi ve bireylerde gelişmiş olan bilişsel kapasitelerinin bireylerin varoluşları hakkında düşünmelerine olanak sağlamasıdır (3). Ergenlik döneminde bireylerin çevresi gittikçe genişler ve bu süreçte ergenler kendilerini toplumun bir parçası olarak görmeye başlarlar. Bununla birlikte tıpkı daha önce aile içerisinde, okulda var olmak ve birey olarak tanımlanmak için mücadele ettikleri gibi bu dönemde de toplum içerisinde var olabilmek, fark edilmek, onaylanmak için mücadele ederler (4). Bu dönemde ergenlerin aileleri ile geçirdikleri zaman önceki gelişim dönemlerine kıyasla göreceli olarak azalırken akranlarıyla geçirdikleri zaman giderek artar. Aynı zamanda farklı kimliklerin özellikleri olan davranış kalıplarını deneyimlerler. Örneğin popüler saç modellerini ya da giyim tarzlarını bir yaşam biçiminin simgesi olan sembolleri kullanmak isterler. Bu dönemde baskıcı ve olumsuz ebeveyn tutumları bazı ergenlerde bu yaşam biçimlerinin onların kimliklerinin bir parçası hâline gelme olasılığını artırırken bazı ergenlerde bağımsız kimlik oluşumunu engelleyebilir. Ailelerin bu tip durumların geçici olduğunu fark etmeleri ve ona göre davranmaları, ergenlere rehberlik etmeleri son derece önemlidir.

Ergenlerin yetişkin birey hayatına hazır olduklarını hissedebilmeleri için kimlik algılarının yeterince gelişmiş olması gerekmektedir. Ergenlerin ne yapmak istediğine ve ne olduğuna karar vermede zorluk yaşaması onları kimlik karmaşasına götürebilir. Bu durumda uyum sorunları çıkması olasıdır (2). Bir yandan kimliklerini yeniden tanımlamaya çalışan bir yandan da toplumun kendilerinden beklentilerini karşılamaya çalışan ergenler, kimlik bunalımı yaşarlar. Kimlik bunalımı yaşayan bazı ergenler yeni bir kimlik algısını kazanarak bir sonraki evreye olumlu bir geçiş yapabilirken bazı ergenler ise kimlik dağınıklığı, gecikmiş ya da ipotekli kimlik geliştirebilirler (1). Kimlik dağınıklığı yaşayan ergenler belirli grupların norm ve kurallarına sıkı sıkıya bağlanma eğilimi gösterebilmektedir. Son zamanlarda kimlik türlerine eklenen kimliklerden biri de ters kimliktir. Ters kimlik geliştiren ergenler ise toplumun onlardan beklediği rollere karşı çıkarak aşırı uçlardaki davranışları ve rolleri benimseyip sergileme eğilimi gösterebilmektedir (1, 3).

Etkinlik 2’de duygu ve davranış bozukluğu olan ergenlerin *kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası döneminde* karşılaşmaları muhtemel olan zorluklara değinilmiştir. Bu zorluklar genellikle suç eğilim şeklinde karşımıza çıkar.

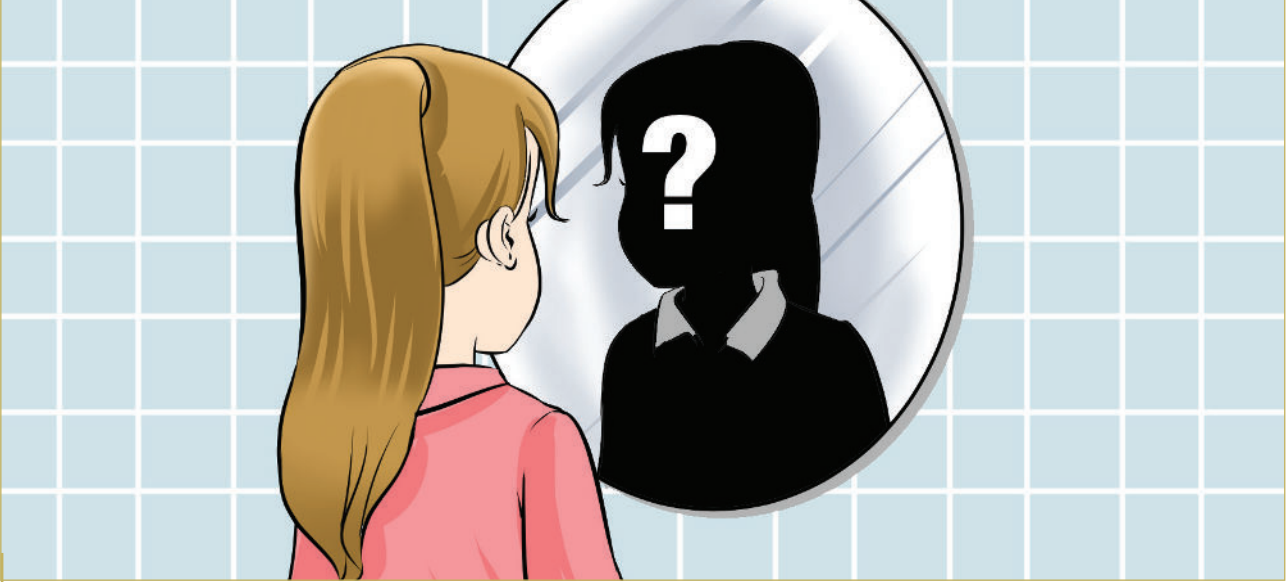
Tablo 1.3. Soruları Yanıtlıyorum

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.	
Soru	Yanıtı
Ergenlik dönemini açıklayınız.	
Ergenlik döneminde bireylerin kendi kimlikleri ile ilgili araştırma yapmalarının sebebi nedir?	
Ergenlerin yetişkin birey hayatına hazır olduklarını hissedebilmeleri için ne yapılması gerekmektedir?	
Kimlik bunalımı yaşayan ergenler nasıl bir süreçten geçmektedir?	

! DİKKAT

Ergenlerin ne yapmak istediğine ve ne olduğuna karar vermede zorluk yaşamaları onları kimlik karmaşasına götürebilir ve bu durumda uyum sorunları çıkması olasıdır.

Görsel 2 Betimleme: Ayna karşısında kendine bakan bir kız, kızın karanlık görünen yansıması üzerinde soru işareti.

ETKİNLİK 2: Kimlik Kazanma Sürecinde, Kimlik Karmaşası İle İlgili Muhtemel Zorluklar

Etkinliğin Amacı: Kimlik kazanma sürecinde, kimlik karmaşası ile ilgili yaşanabilecek zorluklara dair çevrenin etkisi hakkında bilgiler sunmak.

Neler Öğreneceğim: Bu etkinliğin sonunda çocuğumun ergenlik döneminde deneyimleyebileceği muhtemel zorluklara ilişkin temel bilgileri öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Kalem, Tablo 2.1, Tablo 2.2, Tablo 2.3. Tablo 2.4.

Ortam: Sessiz, kendinizi rahat hissettiğiniz bir ortamda (koltukta, masa başında vb.) etkinliği gerçekleştirebilirsiniz.

Etkinliğe Başlayalım: Tablo 2.2 ve Tablo 2.3'de yer alan bilgi notlarını okuyunuz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 2.1'de yer alan soruları yanıtlayınız. Çocuğunuzun ergenlik döneminde görülebilecek krizlerini azaltmak üzere yaptığınız çalışmaları Tablo 2.4'te yer alan maddelere göre işaretleyiniz.

Tablo 2.1. Soruları Yanıtlıyorum

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.	
Soru	Yanıtı
Sizce suça eğilimli olan çocukların bu davranışlarını ortadan kaldırmak için neler yapılabilir?	
Sizce suça eğilim davranışlarını artıran etmenler nelerdir?	
Sizce suça eğilim ya da madde kullanımı bireyin yaşamını nasıl etkiler?	
Sizce suça eğilim ya da madde kullanımı gibi davranışların ortaya çıkmasında çevrenin rolü nasıldır?	

Tablo 2.2. Suça Eğilim

Suça Eğilim

Duygu ve davranış bozukluğu olan ergenler suça karışma riskiyle de karşı karşıyadır. Bu ergenler arasında şiddet içerikli bazı olaylara karışma ne yazık ki sıklıkla görülebilir. Uzmanlar suça karışmanın biyolojik, çevresel, ailesel ve kişisel etmenlerden etkilendiğini ve hapis cezası gibi cezaların bu suçları engellemede etkili olmadığını ifade etmektedirler. Çocuk istismarına maruz kalmak, düşük akademik başarı, aşırı sert disiplin tutumlarına maruz kalmak, aile öyküsünde suça karışmış bireylerin olması, aile içi çatışmaların varlığı, düşük sosyoekonomik düzey ve sık sık okul devamsızlığının olması gibi etmenler, suça karışma riskini oldukça arttırmaktadır. Araştırmalar polis tarafından veya otoriteler tarafından yakalanmasalar, karıştıkları suç fark edilmese dahi duygu ve davranış bozukluğu olan ergenlerin pek çoğunun en az bir kez suça karıştığını göstermektedir. Yine araştırmalar, suça karışan ergenlerin pek çoğunda erken çocukluk döneminde de antisosyal davranışlar gibi problem davranışların varlığını göstermektedir (5). Bu nedenle erken çocukluk döneminde çocukların gelişiminin desteklenmesi büyük önem kazanmaktadır.

Suçta karışma pek çok bileşeni olan karmaşık ve bazen çözülmesi oldukça zor bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber suça karışma sorununu önlemeye yönelik yöntemlerin, bu doğrultuda benimsenecek en etkili yöntemler olduğunu söyleyebiliriz. Suça karışma riski taşıyan ergenlerin okul devamsızlıklarını azaltmaya çalışmak oldukça önem taşımaktadır.

Bu genç ergenler okula devam etmediklerinde, akranları ile olumlu sosyal etkileşim fırsatlarını kaçırmakta, derslere devam edemedikleri için okulda başarılı olma fırsatına sahip olamamakta ve tüm bunların sonucunda iyi bir işe sahip olma şansları da düşmektedir. Bu kapsamda okul devamsızlığı hem suça karışma riskini arttıran önemli bir etmen hem suça karışmayı önlemede etkili bir yoldur.

Suçla karışmayı önlemek için önemli olan bir diğer yöntem ise ailelerin çocukların davranışlarını yeteri kadar gözlemlemesi ve onlara uygun geri bildirimler vermemesidir. Aileler çocukların problem davranışları kontrolden çıkana kadar bu problem davranışları **önemli bir sorun** olarak görmedikleri için herhangi bir çözüm arayışına girmeyebilmektedirler. Aileler erken dönemlerden başlayarak çocukların davranışlarını gözlemlemeli, onlara ihtiyaç duydukları geri bildirimleri ve destekleri sunmalıdır (5). Örneğin okul öncesine devam eden bir çocuğun anti sosyal davranışları ailesi tarafından fark edilip ona gerekli destek sunulmalı, bu sorun okulda akranları tarafından akran reddine maruz kalmadan çözülmeye çalışılmalıdır.

Duygu ve Davranış Bozukluğu Aile Eğitimi Seti'nin bütün kitaplarında davranış kontrolü ve sosyal becerilerin gelişimi için temel bilgiler ve etkinlikler bulunmaktadır. Ebeveynler eksiklik hissettikleri yerlerde çocuklarının yaşlarından daha küçük yaş dönemi için yazılmış bu kaynaklardan da yararlanabilirler. Ancak suçla karışma riskinin arttığı durumlarda kesinlikle bir uzmandan yardım alınması son derece önemlidir.

! DİKKAT

Araştırmalar, suçla karışan ergenlerin pek çoğunda erken çocukluk döneminde de anti sosyal davranışlar gibi problem davranışların varlığını göstermektedir.

Tablo 2.3. Çetelere Katılma ve Madde Kullanımı

Çetelere Katılma

Çeteleri, kendilerini bir grup olarak tanımlayan bireylerin oluşturduğu ve suç işleme eğilimleri gösteren topluluklar olarak tanımlayabiliriz. Farklı amaçlar için kurulmuş çeteler neredeyse her kültürde ve her bölgede görülmektedir. Çeteler, kasabalarda, köylerde, büyük şehirlerde hatta okullarda da varlığını sürdürmektedir. Çetelerin genellikle kendilerine özgü giyim tarzları, çete içerisinde kullandıkları jargonlar bulunmaktadır. Çete, ona katılan bireylere bağlılık, koruma ve heyecan duyguları hissettirebilmekte, uyuşturucu ve para gibi elde edilmek istenen nesnelere ulaşabilmektedir.

Duygu ve davranış bozukluğu olan ergenlerin, tıpkı suçla karışma gibi uygun olmayan gruplara karışma riski de bulunmaktadır. Uygun olmayan gruplara katılmanın doğal bir sonucu olarak bu ergenlerin suçla karışma riskinin de doğru orantılı bir şekilde arttığını söyleyebiliriz. Araştırmalar; uygun olmayan gruplara katılan bireylerin genellikle okul başarısının düşük olduğunu, düşük öz güvene sahip olduklarını, yetersiz düzeyde sosyal iletişim ve etkileşim becerilerine sahip olduklarını, dürtü kontrollerinin düşük olduğunu, şiddet ve saldırganlığa eğilimli olduklarını, statü sahibi olarak toplum içinde var olabilmek isteklerinin diğer bireylere oranla oldukça fazla olduğunu, hayatlarını boş ve sıkıcı olarak değerlendirdiklerini göstermektedir (5). Bu bireylerin uygun olmayan gruplara katıldıklarında sıkıcı olarak değerlendirdikleri hayatlarını daha hareketli ve eğlenceli bulmaya başlaması, yoksun oldukları sosyal statüyü, öz güveni, başarıyı ve korunma duygusunu uygun olmayan gruplar ile elde etmeleri gibi faktörlerin onları gruplara katılmaya ittiğini söyleyebiliriz.

Duygu ve davranış bozukluğu olan ergenlere öz güvenlerini ve sosyal iletişim becerilerini geliştirmeleri, dürtü kontrolü sağlayabilmeleri ve duygularını saldırganlık gibi olumsuz davranışlar yerine uygun bir biçimde ifade etmelerine yönelik destekler sunulması onların gerek uygun olmayan gruplara katılma risklerinin azaltılması gerekse günlük hayat işlevselliğinin artırılması açısından önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Madde Kullanımı

Zararlı maddelerin sağlığı tehlikeye atacak ve psikolojik işlevselliği bozacak şekilde kullanılması ve bunların sosyal hayata olumsuz etkilerinin olması durumunu madde kullanımı olarak tanımlayabiliriz. Madde kullanımı, sadece uyuşturucu ve alkol gibi bağımlılık yapan maddeleri değil, çeşitli kimyasal maddelerin uygunsuz bir biçimde kullanımını da içermektedir. Duygu ve davranış bozukluğu olan ergenlerin genel popülasyonu oluşturan akranlarına kıyasla daha fazla madde kullanım riski taşıyıp taşımadığına dair net bir veri bulunmamakla birlikte; madde bağımlılığının öz güven, okul başarısı, öfke ve saldırganlık, sorumluluk duygusu ile olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda duygu ve davranış bozukluğu olan ergenlerin madde kullanımını önlemeye ilişkin çalışmalar yapılmasının önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Duygu ve davranış bozukluğu olan ergenlerin madde kullanımlarının önüne geçmek için öz güvenlerini artırmaya yönelik ve hayat içerisinde bir amaç edinmelerine yönelik çalışmalar, akran desteğinin ve madde kullanımına karşı akran baskısının sunulması, maddelerin yan etkilerine yönelik eğitimlerin sunulması, etkili iletişim becerilerinin öğretilmesi, problem çözme, kendini yönetme, stresi yönetme gibi becerilerin kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir. (5).

! DİKKAT

Ergenlik döneminde görülebilecek krizleri önlemek için önemli olan bir diğer etmen ailelerin çocukların davranışlarını yeteri kadar gözlemlemesi ve davranışlara uygun çalışmalar yapmasıdır.

Tablo 2.4. Kendimi Değerlendiriyorum

Çocuğunuzun ergenlik döneminde görülebilecek krizlerini azaltmak üzere yaptığınız çalışmalara ilişkin aşağıda yer alanların karşısına "✓" işareti koyunuz. "✓" işareti koymadığınız çalışmalar için önlemler olarak bu çalışmaları da yapmaya gayret gösteriniz.

İlgi ve Hobiler İçin Sunduğum Fırsatlar	✓
Çocuğumun öz güvenini artırmaya yönelik çalışmalar yapıyorum.	
Çocuğumun arkadaş seçimine yardımcı oluyorum.	
Çocuğuma madde kullanımının olumsuz etkilerine ilişkin bilgilendirme yapıyorum.	
Çocuğuma etkili iletişim becerilerinin öğretilmesine yönelik çalışmalar yapıyorum.	
Çocuğuma stresini nasıl yönetebileceğine ilişkin açıklamalar yapıyorum.	
Çocuğumun okul başarısını arttırmak için çalışmalar yapıyorum.	
Çocuğumun sorumluluk duygusunu geliştirmek için ona yapabileceği görevler veriyorum.	
Çocuğumun dürtü kontrolü sağlayabilmesi için uzmanların görüşünü alıyorum ve onlara uygun çalışmalar yapıyorum.	
Çocuğuma çevresiyle olumlu sosyal etkileşim kurma fırsatları sunuyorum.	
Çocuğumun hayat içerisinde bir amaç edinmesine yönelik çalışmalar yürütüyorum.	
Çocuğumun öğretmenleriyle düzenli olarak toplantılara katılıyorum.	

Neler Öğrendik?

- Ergenlik döneminde görülebilecek gelişimsel krizleri,
- Kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşasının çocuğumuzun gelişimi ve duyguları üzerindeki etkilerini,
- Suça karışmaya yönelik neler yapabileceğimizi,
- Uygun olmayan gruplara katılmaya yönelik neler yapabileceğimizi,
- Madde kullanımına yönelik neler yapabileceğimizi öğrendik.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and Crisis. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
2. Arslan, E., & Arı, R. (2008). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlama, Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (19), 53-60.

3. Morsünbül, Ü. (2015). Bal, Süt ve Yumurta Filmlerinin Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı Açısından Analizi. *Ilkogretim Online*, 14(1).
4. Akgüneş, S. (2019). 14-18 Yaş Arası Ergenlerin Psikososyal Gelişim Dönemleri Kazanımları ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi (Master's Thesis, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
5. Kauffman, J. M. & Timothy, L. (2018). *Characteristics of emotional and behavioral disorders of children and youth*. Eleventh edition. Pearson, New York.

BÖLÜM 2

Doç. Dr. Seray OLÇAY
Ar. Gör. Seda ŞAKAR

**SOSYAL-DUYGUSAL
BECERİLERİN
DESTEKLENMESİ**

Genel Amaç

Sevgili aileler, bu bölümün amacı; çocuğunuzun sosyal-duygusal becerilerini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanmanıza yardımcı olmaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Çocuğun duygularının farkına varır.
- Çocuğun duygu yoğunluğunu tespit eder.
- Çocuğa duygularını ifade etmesi için model olur.
- Çocuğun duygularını ifade edebilme becerisini değerlendirir.
- Öfkeyle başa çıkabilmesi için çocuğa nefes egzersizi yapmayı öğretir.

İçerik

1. Çocuğumun Duygularının Farkındayım
2. Duygularımız Ne Kadar Yoğun?
3. Çocuğuma Duygularını İfade Etmesi İçin Model Oluyorum
4. Çocuğuma Öfkeyle Başa Çıkmayı Öğretiyorum

Açıklamalar

Bu bölümde siz sevgili aileler için duygular, duyguların yoğunluğu ve önemi ile çocuğunuzun duygularının nasıl farkına varabileceğinize, duygularının yoğunluğunu nasıl tespit edebileceğinize, çocuğunuzun duygularını ifade etmesini nasıl destekleyebileceğinize, öfke biçimindeki duygularla başa çıkabilmesini nasıl sağlayabileceğinize ilişkin açıklamalara yer verilmiş ve bu amaçla yararlanabileceğiniz örnek etkinlikler sunulmuştur. Sizler ev koşullarınızı ve çocuğunuzun gereksinimlerini dikkate alarak önerilen etkinliklerde düzenlemeler ve değişiklikler yapabilirsiniz.

Sevgili aileler, unutmayınız ki sosyal-duygusal beceriler çocuğunuzun farklı toplumsal ortamlarda etkili bir şekilde işlevde bulunmasını ve topluma uyumunu sağlayan, sosyal kabulünü ve bağımsız yaşama geçişini destekleyen becerilerdir. **Bu nedenle sosyal-duygusal becerileri kazandırmak için çocuğunuza model olun, fırsatlar sunun!**

Giriş

Sosyal-duygusal beceriler sosyal iletişim ve etkileşim kurma becerilerini, duygu ve davranış yönetme becerilerini, günlük yaşamda karşılaştığı problemleri çözme becerilerini içeren becerilerdir. Bu becerilerin önemli bir kısmını kendi duygularımızın farkına varabilmemizi, diğerlerinin duygularını tanıyabilmemizi ve çevremize yönelik tepkilerimizi kontrol edebilmemizi sağlayan duygu ve davranış yönetimi becerileri oluşturur. Tüm beceriler gibi çocuğunuzun bu becerileri öğrenebilmesi ve geliştirebilmesi için de desteklenmeye ihtiyacı vardır. İzleyen satırlarda çocuğunuzun sosyal-duygusal becerilerini desteklemek için yararlanabileceğiniz etkinliklere yer verilmiştir.

ETKİNLİK 1: Çocuğumun Duygularının Farkındayım

Etkinliğin Amacı: Çocuğunuzun duygularını tanıma bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Bu etkinliğin sonunda çocuğumun duygularını tanımayı öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Kâğıt, kalem, Tablo 1.1, Tablo 1.2, Tablo 1.3. ve Tablo 1.4.

Ortam: Sessiz, kendinizi rahat hissettiğiniz bir ortamda (koltukta, masa başında vb.) etkinliği gerçekleştirebilirsiniz. Tablo 1.3'te yer alan etkinlik için hazırladığınız formları çocuğunuzun odasına ve kendi odanıza asabilirsiniz.

Etkinliğe Başlayalım: Tablo 1.1, Tablo 1.2, Tablo 1.3 ve Tablo 1.4'teki yönergeleri izleyerek etkinliği gerçekleştiriniz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Çocuğunuzun duygularını tanıma performansınızı belirlemek için Tablo 1.4'te yer alan formu kullanınız.

SORU

Çocuğunuzun duygularını tanımak sizce neden önemli olabilir?

Tablo 1.1. Duyguların Öneminin Farkındayım

Aşağıdaki bilgi notunu okuyunuz.

Duygular, bir kişiye veya bir olaya verdiğimiz tepkilerdir. Duygular hem dünyayı hem de kendimizi anlayabilmemiz için önemli bilgiler edinmemizi sağlar. Kendi duygularımızı ve diğerlerinin duygularını tanımak ve anlamlandırmak, kendimize ve çevremize yönelik tepkilerimizi kontrol etmemize yardımcı olur. Bu yüzden çocuğunuzun hangi durumlarda hangi duyguyu hissettiğini açığa çıkarmak çok önemlidir (1, 2).

Tablo 1.2. Çocuğumla Duygu Sözlüğü Oluşturuyoruz

Aşağıdaki tabloyu çocuğunuzla ayrı ayrı doldurunuz. Tablonun nasıl doldurulacağına ilişkin çocuğunuza bilgi veriniz, gerektiğinde model olunuz. Sözlükte yer almasını istediğiniz duyguyu tabloda "Duygunun Adı" sütununa, bu duygunun size nasıl hissettirdiğini "Oluşturduğu His" sütununa, bu duyguyu örnekleyen bir durumu ise "Örnek Durum" sütununa yazınız. Örneğin korku duygusu için "Oluşturduğu His" sütununa "Kalbim hızlı hızlı atar, boğazımın kurduğunu hissederim." gibi sizde yarattığı hissi, örnek durum sütununa ise "Karanlıkta aniden ses duymak beni korkutur." gibi korkmanıza neden olan bir durumu yazabilirsiniz. Ardından siz ve çocuğunuz hazırladığınız sözlüğü birbirinize tanıtırınız.

Duygunun Adı	Oluşturduğu His	Örnek Durum
Öfke		
Korku		
Üzüntü		
Mutluluk		
İğrenme		
Şaşırma		
...		
...		
...		

! DİKKAT

Sevgili aileler, duygu sözlüğü oluştururken çocuğunuzla olumlu etkileşim içerisinde olmaya özen gösteriniz. Çocuğunuzun eleştiren, suçlayan, yargılayan etkileşimlerden kaçınınız.

Tablo 1.3. Çocuğumla Duygu Dedektifleri İçin Takip Listesi Oluşturuyoruz

Çocuğunuzla oluşturduğunuz duygu sözlüklerini birbirinizle paylaştıktan sonra ona duygu dedektifliği oyunu oynamayı teklif ediniz. Bu oyun için dört tane gözlem formu oluşturunuz. Duygu sözlüğü oluştururken sizin tarafınızdan ve çocuğunuz tarafından belirlenen duyguları formda "Sözlüklerimizdeki Duygular" sütununa yazınız. Formlardan iki tanesini sizin odanıza, iki tanesini de çocuğunuzun odasına asınız. "BENİM DUYGULARIM" başlıklı formda kendinizde gözlemlediğiniz duyguların karşısına, "ONUN DUYGULARI" başlıklı formda ise çocuğunuzun yaşadığını gözlemlediğiniz duyguların karşısına "✓" işareti koyunuz. "✓" işareti koyduğunuz duygunun karşısındaki sütuna kısaca bu duyguya sebep olan olayı belirtiniz. Çocuğunuzdan da aynı şekilde hem sizin duygularınız hem de kendi duyguları için kayıt tutmasını isteyiniz. Daha sonra tablolarınızı karşılaştırarak birbirinizin duygularını gözleme performansınız üzerine konuşunuz.

Benim Duygularım

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Onun Duyguları

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sözlüklerimizdeki Duygular	.././....	.././....	.././....	.././....	.././....
Öfke	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:
Korku	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:
Üzüntü	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:
Mutluluk	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:
İğrenme	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:
Şaşırma	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:
...	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:
...	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:
...	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:	Belirtiniz:

Tablo 1.4. Çocuğumun Duygularını Tanıma Performansını Değerlendiriyorum

Formda çocuğunuzun duygularını tanıma sürecinde gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "+", henüz gerçekleştirmediğiniz ya da hatalı veya eksik olarak gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "-" işareti koyunuz. "-" işareti koyduğunuz basamakları gözden geçirerek formda yer alan tüm basamakları gerçekleştirmeye çalışınız.

Çocuğumun Duygularını Tanırken İzlemem Gereken Basamaklar	+/-
Bilgi notunu okudum.	
Çocuğumla birlikte duygu sözlüğü oluşturdum.	
Çocuğumun duygu sözlüğünü inceledim.	
Çocuğumla incelemesi için duygu sözlüğümü paylaştım.	
Çocuğumla duygu sözlüklerimizde yer alan duygular, duyguların oluşturduğu hisler ve örnek durumlar hakkında konuştum.	
Kendim ve çocuğum için duygu takip listeleri oluşturdum.	
Duygu takip listelerini hem kendim hem çocuğum için doldurdum.	
Duygu takip listelerinin çocuğum tarafından doldurulmasını sağladım.	
Çocuğumla doldurduğumuz takip listeleri hakkında konuştum.	

ETKİNLİK 2: Duygularımız Ne Kadar Yoğun?

Etkinliğin Amacı: Çocuğunuzun duygularının yoğunluğunun farkına varmasını sağlama bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Bu etkinliğin sonunda çocuğuma duygularının yoğunluğunun nasıl farkına varabileceğini öğretmeyi öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Kâğıt, kalem, Tablo 2.1, Tablo 2.2 ve Tablo 2.3.

Ortam: Sessiz, kendinizi rahat hissettiğiniz bir ortamda (koltukta, masa başında vb.) etkinliği gerçekleştirebilirsiniz. Tablo 2.2'de yer alan etkinlik için hazırladığınız duygu ölçerleri çocuğunuzun rahatlıkla doldurabileceği bir alana asabilirsiniz.

Etkinliğe Başlayalım: Tablo 2.1, Tablo 2.2 ve Tablo 2.3'teki yönergeleri izleyerek etkinliği gerçekleştiriniz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Çocuğunuza duygularının yoğunluğunun nasıl farkına varabileceğini öğretme performansınızı değerlendirmek için Tablo 2.2'de yer alan formu kullanınız.

Çocuğumu İzliyorum/Değerlendiriyorum: Çocuğunuzun duygularının yoğunluğunun farkına varmaya ilişkin performansını Tablo 2.3'te yer alan raporu dikkate alarak değerlendiriniz.

Tablo 2.1. Duygu Yoğunluğunun Öneminin Farkındayım

Aşağıdaki bilgi notunu okuyunuz.

Duygularımız durağan olmanın aksine hareket hâindedir. Bir duruma karşı hissedilen duygunun yoğunluğu bazen düşük seviyede bazen ise çok yüksek seviyede olabilir. Çocuğunuz bu duygu yoğunluğuna bağlı olarak çeşitli davranışlar sergileyebilir. Çocuğunuz duygu yoğunluğuna bağlı olarak yaptığı davranışların o an doğru olduğunu düşünebilir. Oysa biraz zaman geçip de yoğunluktan sıyrıldığında yaptığı davranışın doğru olmadığına karar verebilir. Bu nedenle çocuğunuzun duygu yoğunluğunun farkına varmasını sağlamanız çok önemlidir (3).

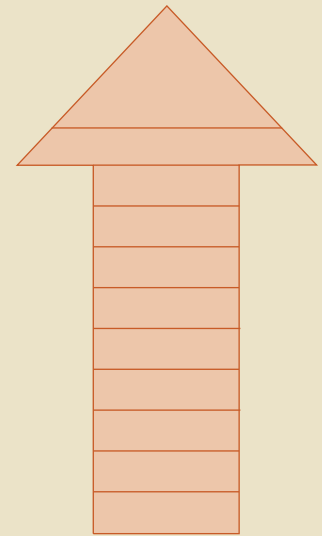

SORU

Çocuğunuzun yoğun hissettiği duygularının onu nasıl etkileyebileceğini düşünüyorsunuz?

Tablo 2.2. Çocuğuma Duygu Ölçer Kullanmayı Öğretiyorum

Yanda gördüğünüz şekil bir duygu ölçerdir. Duygu ölçer hissedilen duygunun yoğunluğunu 0'dan 10'a kadar derecelendirmeye yarayan bir araçtır. Çocuğunuzun duygu yoğunluğunu belirlemesi ve bunu kontrol etmesi için duygu ölçer hazırlayabilir ve çocuğunuza duygu ölçeri kullanmayı öğretebilirsiniz. Duygu ölçeri hazırlama ve çocuğunuza kullanmayı öğretme sürecinde izlemeniz gereken her bir basamağı ve açıklamayı dikkatlice okuyunuz. Formda duygu ölçeri hazırlama ve çocuğunuza kullanmayı öğretme sürecinde doğru olarak gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "+", gerçekleştirmediğiniz ya da hatalı veya eksik olarak gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "-" işareti koyunuz. "-" işareti koyduğunuz basamakları gözden geçirerek bir sonraki duygu ölçer hazırlama ve çocuğunuza kullanmayı öğretme etkinliğinde formda yer alan tüm basamakları doğru olarak sergilemeye çalışınız.

Duygu Ölçer Hazırlarken ve Çocuğuma Kullanmayı Öğretirken İzlemem Gereken Basamaklar	Başarımı Değerlendiriyorum
<p><i>Boş bir kâğıda duygu sözlüğümdeki duygular için duygu ölçerler çizdim.</i></p> <p>Açıklama: Duygu sözlüğünüzdeki duygular için duygu ölçerleri yukarıda görüldüğü gibi bir ok şeklinde çiziniz. Üzerindeki bölmeleri 1'den 10'a kadar numaralandırınız.</p>	
<p><i>Duygu ölçerlerimin olduğu kâğıdı evde çocuğumun görebileceği bir yere astım.</i></p> <p>Açıklama: Duygu ölçerlerinizin olduğu kâğıdı çocuğunuzun görebileceği bir yere (Örneğin buzdolabının üstü) asınız.</p>	
<p><i>Çocuğuma duygu ölçerim ve onu nasıl kullandığımı hakkında bilgi verdim.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuza duygu sözlüğünüzdeki duyguların yoğunluğunu dereceleme için duygu ölçer kullandığınızı belirtiniz. Ardından çocuğunuza duygu ölçeri nasıl kullandığınıza ilişkin bilgi veriniz. Gün içinde hissettiğiniz bir duyguyu hissetme yoğunluğunuzu, yoğunluk düzeyinin olduğu kutucuğu işaretleyerek ve ardından bu yoğunluk düzeyini boyayarak belirlediğinizi ona açıklayınız.</p>	
<p><i>Çocuğuma duygularının yoğunluğunu dereceleme için bir duygu ölçer hazırlamayı teklif ettim.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuza duygu ölçerinizin bir benzerini onun duygu sözlüğündeki duygular için hazırlamayı teklif ediniz. Bu teklifi yaparken olabildiğince doğal davranınız. Israrcı ya da zorlayıcı olmayınız.</p>	
<p><i>Çocuğuma duygu ölçer hazırlaması için rehberlik ettim.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuzla birlikte onun duyguları için duygu ölçerler çiziniz. Duygu ölçerleri evde çocuğunuzun kolayca doldurabileceği bir alana asınız.</p>	
<p><i>Çocuğumu duygularının yoğunluğunu duygu ölçere işaretlemesi için yönlendirdim.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuzun gün içinde hissettiği duyguların farkına vararak bu duyguların yoğunluğunu duygu ölçere işaretlemesi için yönlendiriniz. Örneğin çocuğunuz mutfakta bir olaya öfkeli olduğunda "Öfkeli olduğumu görüyorum. Öfkene 10 üzerinden kaç puan verirsin?" gibi sorular sorunuz. Çocuğunuzun belirttiği duygusunu ve bu duygusunun yoğunluğunu duygu ölçere işaretlemesini sağlayınız.</p>	
<p><i>Çocuğumla duygu ölçerde işaretlediği duygularının yoğunluğu ve neden bu yoğunlukları işaretlediği hakkında konuştum.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuzla duygularının yoğunluk düzeyi ve neden o yoğunluk düzeyini seçtiği hakkında konuşunuz. Çocuğunuzun duygu ölçerindeki duygu yoğunluk düzeylerinin nedenlerini açıklaması için cesaretlendiriniz.</p>	

Tablo 2.3. Çocuğum İçin Haftalık Duygu Durum Raporu Çıkاریyorum

Çocuğunuzun doldurduğı duygu ölçerleri bir haftanın sonunda inceleyiniz. Duygu ölçer-
de işaretlediğı her bir duyguyu “Duygunun Adı” sütununa yazınız. Çocuğunuzun bir hafta
süresince duyguyu kaç kere yaşadığını “Duygunun Sıklığı” sütununa yazınız. Duygu ölçer-
de aynı duygu için işaretlenen yoğunluk değerlerini toplayarak bulduğunuz değeri “Duy-
gu Yoğunluk Değerleri Toplamı” sütununa yazınız. Çocuğunuzun bir hafta sonunda en sık
hissettiğı, yoğunluğu en yüksek ve en düşük olan duygularını inceleyerek çocuğunuzun
haftalık duygu durumunu değerlendiriniz. Bu raporu aynı zamanda çocuğunuzun duygu
ölçeri kullanma performansını değerlendirmek için de dikkate alınız ve çocuğunuzun hafta
boyunca duygu ölçeri etkin bir şekilde ve doğru kullanıp kullanmadığını belirleyiniz. Bu
değerlendirmenizi çocuğunuzla paylaşarak rapor sonuçlarına göre ilerleyen haftalar için
neler yapılabileceğı hakkında konuşunuz.

Duygunun Adı	Duygunun Sıklığı	Duygu Yoğunluk Değerleri Toplamı

ETKİNLİK 3: Çocuğuma Duygularını İfade Etmesi İçin Model Oluyorum

Etkinliğin Amacı: Çocuğunuza duygularını ifade etmesi için model olma bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Bu etkinliğin sonunda çocuğuma duygularını ifade etme becerisini kazandırmak için model olma yöntemini uygulamayı öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Kâğıt, kalem, Tablo 3.1, Tablo 3.2, Tablo 3.3. ve Tablo 3.4

Ortam: Sessiz bir ortamda çocuğunuzla masa başında, minderde ya da koltukta karşılıklı oturarak etkinliğı gerçekleştirebilirsiniz. Çocuğunuzun duygularını ifade etme becerisine ilişkin performansını doğal ortamlarda gözlemler yaparak değerlendirebilirsiniz.

Etkinliğe Başlayalım: Tablo 3.1, Tablo 3.2, Tablo 3.3. ve Tablo 3.4'teki yönergeleri izleyerek etkinliği gerçekleştiriniz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Çocuğunuza duygularını ifade etme becerisini kazandırmak için model olma yöntemini uygulama performansınızı Tablo 3.2'de yer alan formu kullanarak değerlendiriniz.

Çocuğumu İzliyorum/Değerlendiriyorum: Çocuğunuzun öğretmeyi amaçladığınız duygularını ifade etme becerisini değerlendirmek için gün içerisinde doğal ortamlarda ve rutinler sırasında gözlemler yapınız. Tablo 3.4'te yer alan forma benzer formlar hazırlayarak çocuğunuzun bu beceriyi sergileyip sergilemediğini değerlendiriniz.

Tablo 3.1. Duyguların İfadesi

Aşağıdaki bilgi notunu okuyunuz.

Duyguları ifade etmek ne hissettiğini tanımlamak ve dışa vurmak anlamına gelmektedir. Bunu yapmanın sözel ve sözel olmayan yolları vardır. Örneğin konuşarak kendi duygularımızı ifade edebiliriz. Bu duyguları dışa vurmanın sözel yoludur. Bunun yanı sıra sözel olmayan yollar yani beden dilimiz aracılığı ile de duygularımızı ifade edebiliriz. Jest ve mimikler, baş hareketleri, beden duruşumuz, yüz ifademiz hatta nefes alıp verme biçimimiz bile duygularımızla ilgili ipuçları barındırır (2, 4).

SORU

Çocuğunuzun günlük hayatta duygularını ifade edebilme becerisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tablo 3.2. Bak Yüzüme Dikkatle, Bul Duygumu Süratle

Çocuğunuza duygularını sözel olmayan yollarla ifade etme becerisini kazandırma sürecinde izlemeniz gereken her bir basamağı ve açıklamayı dikkatlice okuyunuz. Formda duyguları sözel olmayan yollarla ifade etme becerisini kazandırma sürecinde gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "+", henüz gerçekleştirmediğiniz ya da hatalı veya eksik olarak gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "-" işareti koyunuz. "-" işareti koyduğunuz basamakları gözden geçirerek formda yer alan tüm basamakları gerçekleştirmeye çalışınız.

Model Olma Sürecinde İzlemem Gereken Basamaklar	Başarımı Değerlendiriyorum
<p><i>Çocuğumla karşılıklı olarak oturdum.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuz ve kendiniz için birer kâğıt ve kalem alınız. Çocuğunuzun rahat ve hazır olduğunu düşündüğünüzde etkinliğe başlayabilirsiniz.</p>	

<p><i>Elimdeki kâğıda bir duygu yazdım ve bu duygunun yoğunluğuna derece verdim.</i></p> <p>Açıklama: Herhangi bir duygu ve herhangi bir yoğunluk düzeyi yazabilirsiniz. Örneğin seçtiğiniz duygu öfke olsun ve öfke duygunuza verdiğiniz derece 8 olsun. Bu durumda kâğıdınıza "Öfke-8" yazınız.</p>	
<p><i>Belirlediğim duygu ve duygu yoğunluğunu beden dilimle anlatmaya çalıştım.</i></p> <p>Açıklama: Belirlediğiniz duyguyu ve duygu yoğunluğunu hissediyormuş gibi davranmaya çalışınız. Bu basamakta jest ve mimikler, baş hareketleri, vücut duruşu, nefes alıp verme biçimi gibi göstergeleri dikkate alarak belirlediğiniz duyguyu ve duygu yoğunluğunu ifade etmeye özen gösteriniz.</p>	
<p><i>Çocuğuma kâğıda yazıp canlandırdığım duygunun ne olabileceğini ve yoğunluk derecesi ile ilgili tahminini sordum.</i></p> <p>Açıklama: Bu basamakta çocuğunuza beden dilinizi kullanarak ifade ettiğiniz duyguyu ve duygunun yoğunluk derecesini tahmin etmesi için zaman tanıyınız.</p>	
<p><i>Çocuğumla tahmini hakkında konuştum.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuza hangi göstergelerden yola çıkarak tahminde bulunduğunu sorunuz.</p>	
<p><i>Çocuğumdan bir duygu ve duygu yoğunluğu derecesi belirleyerek ve bu duyguyu bana beden dilini kullanarak ifade etmesini isteyerek etkinliğe devam ettim.</i></p> <p>Açıklama: Bu sefer siz çocuğunuzun beden dilinden yola çıkarak seçtiği duyguyu ve yoğunluğunu anlamaya çalışınız. Çocuğunuzun duygularını beden dilini kullanarak nasıl ifade ettiğini dikkatlice gözlemleyiniz.</p>	
<p><i>Çocuğumun beden dilini kullanarak ifade ettiği duyguyu ve duygunun yoğunluğunu tahmin ettim.</i></p> <p>Açıklama: Bu basamakta çocuğunuzun beden dilini kullanarak ifade ettiği duyguya ve duygu yoğunluğu derecesine yönelik tahmininizi söyleyiniz.</p>	
<p><i>Çocuğumla tahminim hakkında konuştum.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuza hangi göstergelerden yola çıkarak tahminde bulunduğunuzu açıklayınız.</p>	
<p><i>Etkinliği aynı basamakları takip ederek sürdürdüm.</i></p> <p>Açıklama: Etkinliğe aynı basamakları takip ederek ve çocuğunuzla sıra alarak devam ediniz.</p>	

! DİKKAT

Sevgili aileler, günlük yaşamınızda doğal olarak ortaya çıkan durumlar karşısında hissettiğiniz duygularınızı sözel olmayan yollarla ifade ederek çocuğunuza model olmaya devam ediniz.

Tablo 3.3. Çocuğuma Duygularını Sözel Olarak İfade Etmesi için Model Oluyorum

Duygularımızı beden dilimizle ifade etmemizin yanı sıra sözel olarak ifade etmemiz de oldukça önemlidir. Çocuğunuza duygularını sözel olarak ifade etmekte model olmalısınız. Bunun için gün içinde hissettiğiniz herhangi bir duyguyu "Ne Hissediyorsun?" sütununa, duygunun yoğunluğunu "Yoğunluğu Kaç?" sütununa yazınız. Size bunu hissettiren durumu "Nedeni Ne?" sütununa yazınız. Bunun ardından "Duygunun Sözel İfadesi" sütununda bulunan "..... olduğu için ..... yoğunluğunda ..... hissediyorum." cümlesindeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz. Cümlede ilk boşluğa böyle hissetme sebebinizi yazınız. İkinci boşluğa duygunuzun yoğunluk derecesini veya buna denk geldiğini düşündüğünüz sözel ifadeyi yazabilirsiniz (Örneğin 8 yoğunluğunda veya çok fazla diyebilirsiniz). Son olarak hissettiğiniz duyguyu yazınız. Ardından cümleyi sesli bir şekilde okuyunuz. Duygularınızı bu şekilde ifade etmeye özen gösteriniz ve çocuğunuza da bu ifadeleri kullanmada model olunuz.

Ne Hissediyorsun?	Yoğunluğu Kaç?	Nedeni Ne?	Duygunun Sözel İfadesi
			..... olduğu için ..... yoğunluğunda ..... hissediyorum.
			..... olduğu için ..... yoğunluğunda ..... hissediyorum.
			..... olduğu için ..... yoğunluğunda ..... hissediyorum.
			..... olduğu için ..... yoğunluğunda ..... hissediyorum.

Tablo 3.4. Çocuğum Duygularını İfade Edebiliyor mu?

Çocuğunuzun öğretimini yaptığınız duygularını sözel ya da sözel olmayan yollarla ifade etme becerisini doğal ortamlarda sergileyip sergilemediğini belirleyiniz. "Duygularını İfade Etme Becerisi" sütununa çocuğunuzun duygularını ifade etme fırsatı bulduğu ortamı, bağlamı ya da durumu tanımlayınız. Örneğin "Parkta arkadaşı elinden oyuncağını izin istemeden çekip aldı.", "Arkadaşı ona bir hediye verdi." şeklinde ilgili ortamı, bağlamı ya da durumu kısaca betimleyebilirsiniz. Çocuğunuz duygularını sözel ya da sözel olmayan yollarla ifade ettiğinde "Çocuğumun Performansını Değerlendiriyorum" sütununda ilgili kutucuğa "+", çocuğunuz duygularını sözel ya da sözel olmayan yollarla doğru bir şekilde ifade edemediğinde "-" işareti koyunuz. "+" işareti koyduğunuz durumlar için parantez içine çocuğunuzun duygusunu sözel olarak mı yoksa beden dilini kullanarak mı ifade ettiğini belirtiniz. Çocuğunuz duygularını her fırsatta, ortamda, bağlamda bağımsız olarak ifade edinceye değin öğretime devam ediniz.

Tarih	Duygularını İfade Etme Becerisi	Çocuğumun Performansını Değerlendiriyorum
.././....		
.././....		
.././....		
.././....		
.././....		

ETKİNLİK 4: Çocuğuma Öfkeyle Başa Çıkmayı Öğretiyorum

Etkinliğin Amacı: Çocuğunuza öfkelenildiği durumlarda başa çıkmak için nefes egzersizi yapmayı öğretme bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Bu etkinliğin sonunda öfkelenildiği durumlarda başa çıkabilmesi için çocuğuma nefes egzersizi yapmayı öğretmeyi öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Kâğıt, kalem, Tablo 4.1, Tablo 4.2. ve Tablo 4.3.

Ortam: Sessiz, kendinizi rahat hissettiğiniz bir ortamda (koltukta, masa başında vb.) etkinliği gerçekleştirebilirsiniz. Çocuğunuzun öfkelenildiği durumlarda nefes egzersizi yapma becerisine ilişkin performansını doğal ortamlarda gözlemler yaparak değerlendirebilirsiniz.

Etkinliğe Başlayalım: Tablo 4.1, Tablo 4.2. ve Tablo 4.3'teki yönergeleri izleyerek etkinliği gerçekleştiriniz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Çocuğunuza öfkelendiği durumlarla başa çıkmak için nefes egzersizi yapmayı öğretme performansınızı belirlemek için Tablo 4.2'de yer alan formu kullanınız.

Çocuğumu İzliyorum/Değerlendiriyorum: Çocuğunuzun öfke ile başa çıkmak için nefes egzersizi yapma becerisine ilişkin performansını Tablo 4.3'te yer alan forma benzer formlar hazırlayarak değerlendirebilirsiniz.

SORU

Çocuğunuzun günlük hayatta duygularını ifade edebilme becerisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tablo 4.1. Nefes Yönetimi ile İlgili Bilgileri İnceliyorum

Aşağıdaki bilgi notunu okuyunuz.

Solunumumuz bedenimizin yönetiminde önemli bir yere sahiptir. Bedeni kontrol etmeye yönelik çabalar ilk olarak solunumu kontrol etmekle başlar. Derin ve doğru nefes almayı bilmek gevşemek için önemli bir adımdır. Doğru nefes almayı bilen kişi öfkesinin bedeninde yarattığı tepkileri kontrol edecek gücü kazanarak öfkesini zihninden uzaklaştırmak için adım atmış olur (2, 5).

Tablo 4.2. Çocuğuma Nefes Egzersizi Yapmayı Öğretiyorum

Çocuğunuza nefes egzersizi yapmayı öğretme sürecinde izlemeniz gereken her bir basamağı ve açıklamayı dikkatlice okuyunuz. Formda çocuğunuza nefes egzersizi yapmayı öğretme sürecinde gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "+", henüz gerçekleştirmediğiniz ya da hatalı veya eksik olarak gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "-" işareti koyunuz. "-" işareti koyduğunuz basamakları gözden geçirerek formda yer alan tüm basamakları gerçekleştirmeye çalışınız.

Nefes Egzersizi Yapmayı Öğretme Sürecinde İzlemem Gereken Basamaklar	Başarımı Değerlendiriyorum
<p>Çocuğumla yan yana oturdum.</p> <p>Açıklama: Çocuğunuzla rahat ve sessiz bir ortamda yan yana oturunuz.</p>	
<p>Çocuğuma doğru nefes alarak öfkesinin bedeninde oluşturduğu etkileri azaltabileceğini söyledim.</p> <p>Açıklama: Çocuğunuza doğru nefes alarak öfke ve diğer duyguların bedeninde oluşturduğu etkileri azaltabileceğini açıklayınız. Örneğin öfke ve stres gibi durumlarda doğru nefes alarak bu duyguların olumsuz etkisini en aza indirebileceğini çocuğunuza açıklayabilirsiniz.</p>	
<p>Sağ elimi göbeğimin biraz altına, sol elimi göğsümün üzerine koyarak gözlerimi kapattım. Bu adımları uygulaması için çocuğuma rehberlik ettim.</p> <p>Açıklama: Bu hareketleri yaparken olabildiğince dik durmaya ve gevşemiş olmaya özen gösteriniz. Çocuğunuza "Sağ elini göbeğinin biraz altına, sol elini göğsünün üzerine koyarak gözlerini kapat." diyerek bekleyiniz.</p>	
<p>Nefes almadan önce ciğerlerimi tamamen boşalttım. Bu adımı uygulaması için çocuğuma rehberlik ettim.</p> <p>Açıklama: Ciğerlerinizi boşaltmak için nefes verirken kendinizi zorlamadan olabildiğince yavaşça hareket ediniz. Çocuğunuza "Şimdi nefesini yavaşça bırak, ciğerlerindeki havayı dışarı üfle." diyerek bekleyiniz.</p>	
<p>Derin bir nefes aldım. Ciğerlerimin tamamını hava ile doldurdum. Bu adımı uygulaması için çocuğuma rehberlik ettim.</p> <p>Açıklama: Çocuğunuza "Şimdi ciğerlerinin tamamını dolduracak şekilde derin ve tam bir nefes al." diyerek bekleyiniz.</p>	
<p>Aldığım nefesin tamamını verdim. Bu adımı uygulaması için çocuğuma rehberlik ettim.</p> <p>Açıklama: Çocuğunuza "Şimdi yavaşça nefesinin tamamını ver." diyerek bekleyiniz.</p>	
<p>Tekrar nefes alırken birden üçe kadar saydım. Bu adımı uygulaması için çocuğuma rehberlik ettim.</p> <p>Açıklama: Çocuğunuza "Şimdi nefes alırken birden üçe kadar sayalım." diyerek birlikte sayınız.</p>	
<p>Nefesimi tuttum ve birden üçe kadar saydım. Bu adımı uygulaması için çocuğuma rehberlik ettim.</p> <p>Açıklama: Çocuğunuza "Şimdi nefesimizi tutarken birden üçe kadar sayalım." diyerek birlikte sayınız.</p>	
<p>Nefesimi yavaşça vererek ciğerlerimi tamamıyla boşaltırken birden altıya kadar saydım. Bu adımı uygulaması için çocuğuma rehberlik ettim.</p> <p>Açıklama: Çocuğunuza "Şimdi nefesimizi yavaşça bırakalım ve birden altıya kadar sayalım." diyerek birlikte sayınız.</p>	

<p>Bu adımları çocuğumla birlikte üç kez tekrar ettim. Süreç boyunca çocuğuma rehberlik ettim.</p> <p>Açıklama: Eksik ya da hatalı sergilenen basamaklar için süreci tekrarlayınız.</p>	
<p>Çocuğuma öfkesi ile baş etmesi için bu basamakları kendi başına da uygulayabileceğini açıkladım.</p> <p>Açıklama: Çocuğunuza "Şimdi nasıl hissediyorsun?" diye sorarak nefes egzersizinin etkisini bir de ondan dinleyiniz. Bu egzersizi özellikle öfkelenildiğinde tekrarlaması için onu cesaretlendiriniz.</p>	

! DİKKAT

Sevgili aileler, çocuğunuzu her öfkelenildiğinde nefes egzersizleri yapması için yönlendirmeyi unutmayınız.

Tablo 4.3. Çocuğum Nefes Egzersizi Yapmayı Öğrendi mi?

Çocuğunuzun günlük yaşamda öfkelenildiği durumlarda nefes egzersizi yapıp yapmadığını gözlemleyiniz. "Nefes Egzersizi Uyguladığı Durum" sütununa çocuğunuzun öfkelenildiği, dolayısıyla nefes egzersizi yapma fırsatı bulduğu ortamı, bağlamı ya da durumu tanımlayınız. Örneğin "Ödevini yaparken bir soruda çok zorlandı ve öfkelenildi." şeklinde ilgili ortamı, bağlamı ya da durumu kısaca betimleyebilirsiniz. Çocuğunuz öfkelenildiği durumlarda tüm basamakları doğru olarak sergileyerek nefes egzersizi yaptığında "Çocuğumun Performansını Değerlendiriyorum" sütununda ilgili kutucuğa "+", çocuğunuz öfkelenildiği durumlarda nefes egzersizi yaptığında ancak nefes egzersizi yapma basamaklarını eksik ya da hatalı sergilediğinde ilgili kutucuğa "-", çocuğunuz öfkelenildiği durumlarda nefes egzersizi yapmadığında ilgili kutucuğa "-" işareti koyunuz. Çocuğunuz öfkeli olduğu her durumda, bağımsız olarak, hatırlatılmadan ve doğru bir şekilde nefes egzersizi yapmaya değin öğretime devam ediniz.

Tarih	Nefes Egzersizi Yaptığı Durum	Çocuğumun Performansını Değerlendiriyorum
.././....		
.././....		
.././....		
.././....		
.././....		

Neler Öğrendik?

- Duygularımız ve duygularımızın yoğunluğunun önemini,
- Çocuğumuzla birlikte duygularımız ve duygularımızın yoğunluğunu değerlendirmeyi,
- Çocuğumuzla birlikte duygularımız ve duygularımızın yoğunluğunu sözel ve sözel olmayan yollarla ifade edebilmeyi,
- Öfke gibi olumsuz duygularla nefes egzersizi ile başa çıkabilmeyi öğrendik.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Milli Eğitim Bakanlığı (2021). *OECD sosyal ve duygusal beceriler araştırması Türkiye ön raporu*. <https://odsgm.meb.gov.tr/www/oecd-sosyal-ve-duygusal-beceriler-arastirma-si-turkiye-on-raporu-yayimlandi/icerik/729>
2. Davaslıgil, Ü., Çakıcı, M., & Ögel, K. (1998). *Yaşam becerilerini geliştirme kılavuzu*. Bağımlılık ve Gençlik Komisyonu.
3. Karaçöp, A. (2020). *Teori ve uygulamalarıyla eğitimde aile katılımı*. Pegem Akademi.
4. Özkes, M. (2015). *Özel eğitime gereksinimi olan çocuklara özel eğitim programları aileler ve eğitimciler için elkitabı*. Anı Yayıncılık.
5. Cavkaytar, A. (2021). *Özel eğitimde aile eğitimi*. Vize Akademik.

BÖLÜM 3

Doç. Dr. Belgin ARSLAN CANSEVER

**EV ORTAMINDA
AKADEMİK BECERİLERİN
DESTEKLENMESİ**

Genel Amaç

Sevgili aileler, bu bölümün amacı; çocuğunuzun ev ortamında akademik becerilerini desteklemeye yönelik bilgi ve beceriler kazanmanıza yardımcı olmaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Çocuğun evde aktif rol almasının yanı sıra aile bireyleri ile iş birliği ve iş bölümü yapması için fırsatlar sunar.
- Çocuğun dikkatini çeken durumlara yönelik amaçlı sorular sormasını teşvik eder.
- Çocuğun gerçek-mecaz-terim anlamlı sözcükleri cümle içerisinde fark etmesine ve kullanmasına destek olur.
- Çocuğun Türkiye'nin sahip olduğu güzellikler hakkında bilgi sahibi olmasına katkı sunar.
- Çocuğun, karmaşıklaşan matematiksel işlemleri ev ortamında iş birliği içerisinde pekiştirmesine yardımcı olur.
- Ebeveyn kendini değerlendirme kontrol listesini kullanarak çocukta pekiştirmek istediğiniz uygulama davranışını ayrıntılı olarak değerlendirir.

İçerik

1. Çocuğumla Gerçek-Mecaz-Terim Anlam Çalışıyoruz
2. Üslü İnsanlar
3. Çocuğumla Çevremizdeki Güzellikleri Keşfediyoruz
4. İsraf Ediyor muyuz?

5. Danstaki Örüntü

5. Çocuğunun İlgi ve Hobileri İçin Rutin Oluşturuyorum

Açıklamalar

Bu bölümde ortaokul dönemdeki çocukların bilişsel, duyuşsal ve kültürel gelişiminin günlük rutinlerde desteklenebileceğine yönelik farkındalık oluşturmayı amaçlamaktayız. Bu amaç çerçevesinde sizlerle beş etkinlik ve aynı zamanda bilgilendirme notları paylaştık. Bu etkinliklerin, günlük yaşamın çocuğun gelişimini desteklemesine ilişkin farkındalığınızı geliştirmeye katkı sunması beklenmektedir.

Giriş

Ortaokul döneminde akademik beceriler, temel olarak ana dil öğrenimindeki okuma yazma becerileri ile matematik becerilerinden oluşmaktadır. Akademik becerilerin ortaokul sürecinde sağlam temeller üzerine inşa edilmesi lise yıllarına hazırlık olarak görülebilir. Akademik becerilerin geliştirilmesinde okul ortamında öğretmenlerin, ev ortamında ise anne ve babaların sorumlulukları bulunmaktadır. Okulda öğrenilen bilgilerin evde tekrar edilmesi ve farklı alıştırmalarla pekiştirilmesi, öğrenilen bilgilerin kalıcılığının sağlanması bakımından önemlidir. Ev ortamında anne ve babaların çocuğun dil becerileri ile matematik becerilerinin gelişimini destekleyecek bir tutum benimsemeleri son derece önemlidir. Ev yaşamındaki günlük etkinliklerin içerisinde yer verilebilecek birtakım düzenlemeler ile akademik becerilerin gelişimi sağlanabilmektedir. Böylece çocuk okulda öğrendiklerini ev ortamında anne babasıyla deneyimleme fırsatı bulabilmektedir.

ETKİNLİK 1: Çocuğumla 'Gerçek-Mecaz-Terim Anlam' Çalışıyoruz

Etkinliğin Amacı: Gerçek-mecaz ve terim anlamlı kelimeler konusunu tekrar etmek ve pekiştirmek bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Çocuğumla ailece oyun oynarken onun akademik becerilerine katkı yapmayı öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Gerçek-Mecaz- Terim anlam kartları (Tablo-1.2.)

Ortam: Ailenizdeki bireylerle oyun oynayabileceğiniz bir ortam.

Etkinliğe Başlayalım: Bu etkinliğe başlarken gerçek, mecaz ve terim anlamlı kelimelerin neler olduğundan bahsedin. Bu konuda hatırlatmayı size çocuğunuz yapabilir ve ondan örnekler isteyebilirsiniz. Ardından oyuna geçin.

Oyun: Oyunu oynayabilmek için üç kişi gerekmektedir. İki kişi yarışmacı olarak hakemin karşısında oturur. Hakem olan kişi de gerçek-mecaz-terim anlam bulunan cümleleri (Tablo 1.1.) vurgulayarak okur ve kartları kimin önce kaldırdığı konusunda hakemlik yapar. Hakemin cümleyi okumasının ardından cümlede hangi anlam bulunuyorsa yarışan iki kişi ellerindeki kartlardan (Tablo 1.2.) uygun olanı kaldırır, her doğru 20 puan kazandırır ve 100 puana ulaşan oyunu kazanır.

ÖNERİ

Örnek cümleleri artırarak ve cümle düzeylerini zorlaştırarak oyunu pek çok kez oynayabilirsiniz.

Tablo 1.1. Gerçek- Mecaz- Terim Anlam Cümle Örnekleri

Bu şişenin içi <u>boş</u> .
Etrafı <u>boş</u> gözlerle seyrediyordu.
Fırından aldığım ekmekler öyle <u>sıcaktı</u> ki ellerim yandı.
O tanıştığı herkese <u>sıcak</u> davranan biriydi.
Oyunun ikinci <u>perdesine</u> zor yetiştik.
Annem <u>perdeleri</u> asmak için ablamdan yardım istedi.

Tablo 1.2. Gerçek-Mecaz-Terim Anlam Kartları

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 1.1. ile Tablo 1.2'deki hazırlık önerisi ve etkinliği tamamladıktan sonra etkinliği ne düzeyde uyguladığınızı, aşağıdaki kendini değerlendirme kontrol listesini doldurarak gözden geçirin.

Tablo 1.3. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Etkinliğe başlamadan önce gerçek-mecaz-terim anlamların ne olduğuna değindim ve konu hakkında çocuğumla sohbet ettim.		
2. Gerçek-mecaz-terim anlamlara örnek vermesi için çocuğumu destekledim.		
3. Oyunu bütün kuralları ile aile bireyelerine aktardım. Anlaşılmayan kuralları tekrar ettim.		
4. Oyunu oynamak için bütün aile bireyelerini teşvik ettim.		
5. Oyunu planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Oyunu daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

1. Gerçek Anlam

Gerçek anlam, temel anlam ve yan anlam olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir.

1.1. Temel Anlam

Bir sözcük söylendiğinde ya da sözcükle yazılı olarak karşılaşıldığında insan zihninde oluşan tasarıma temel anlam (ilk anlam) denir.

1.2. Yan Anlam

Sözcükler, kullanım alanları ile diğer sözcüklerle ilişkilerine göre farklı anlamlar kazanabilir. Bu durumda sözcük birden çok anlamı yansıtır duruma gelir.

2. Mecaz Anlam (Aktarma Anlam)

Sözcüğün temel anlamı dışında kullanılmasına mecaz (aktarma anlam) denir. Bu anlamda sözcüğün temel anlamıyla mecaz anlamı arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bir başka anlatımla mecaz, bir sözcükteki kavramın benzerlik veya benzerlik dışı bir ilişkiyle başka kavrama aktarılmasıdır.

3. Terim Anlam

Eğitim, tıp, hukuk, kimya, matematik, tarih, coğrafya vb. her bilim dalının kendine özgü kelimelerine terim adı verilir. Genel olarak terimler, tek anlamlı sözcüklerdir (1).

ETKİNLİK 2: Üslü İnsanlar

Etkinliğin Amacı: Matematik dersinde üslü ifadeler konusundaki bilgileri pekiştirme bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Çocuğumla matematik dersindeki üslü ifadeler konusunu eğlenceli bir şekilde tekrar ederek onun akademik becerilerine katkı sağlamayı öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Üsler (Tablo 2.1)

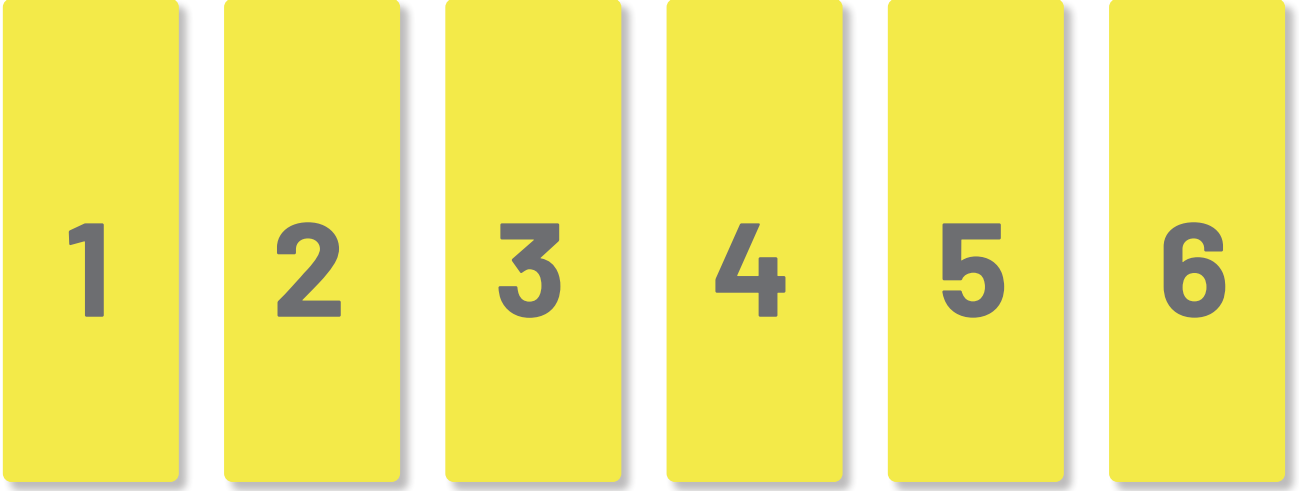
Ortam: Evde oyun oynanabilecek rahat bir alan

Etkinliğe Başlayalım: Etkinliği yapmadan önce üslü ifadeler konusunda konuşarak çocuğunuzla tekrar yapabilirsiniz. Ardından ailedeki herkes çember olur, Tablo 2.1' deki rakamlar çemberin ortasına sıralı bir biçimde dizilir. Herkes kendisi için farklı bir rakam belirler ve bunu sırayla sesli biçimde söyler. (Örneğin: baba=8, anne=2 gibi) sırayla herkes çemberin ortasında dizili üs rakamlarından alır ve üs alan kişi cevaplayacak bir aile bireyi seçer, onun hangi sayı olduğunu tahmin etmesini ister. (Örneğin anne ortadan 3 rakamını aldı ve başının üstünde tuttu. Yanıtlaması için çocuğunu seçti. Çocuğu, 2 üzeri 3 eşittir 8, demelidir.)

 ÖNERİ

Çocuğunuzun seviyesine göre bu oyunu gitgide zorlaştırabilirsiniz. Daha büyük tablolar ya da üsler ekleyebilirsiniz.

Tablo 2.1. Sayı Kartları

Tablo 2.2. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Etkinliğe başlamadan çocuğumla üslü sayılar üzerine konuştum.		
2. Etkinliği bütün aile bireylerine açık ve anlaşılır biçimde anlattım.		
3 Etkinlikteki soruları yanıtlaması için çocuğuma fırsat verdim ve onu teşvik ettim.		
4. Oyunu tekrar tekrar oynayarak bilgileri pekiştirmek için bütün aile bireylerini teşvik ettim.		
5. Oyunu planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Oyunu daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

ETKİNLİK 3: Çocuğumla Çevremizdeki Güzellikleri Keşfediyoruz

Etkinliğin Amacı: Sosyal Bilgiler dersinde kültürel zenginliklerimiz konusunu pekiştirmek bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Çocuğum ile paylaşım yaparak onun akademik becerilerine katkıda bulunmayı öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Harita (Tablo 3.1.), kalem

Ortam: Ailece sohbet edebileceğiniz rahat bir ortam, ev

Etkinliğe Başlayalım: Ülkemizin sahip olduğu doğal ve kültürel güzelliklerden bahsedin. Ailece daha önce gittiğiniz yerlerden bahsederek konuyu derinleştirebilirsiniz. Aile bireylerinin daha önceden görüp beğendiği yerler varsa onlardan bahsedebilirsiniz. Ardından Tablo 3.1’de bulunan haritayı birlikte inceleyin. Yaşadığınız yere yakın olanlar hangileri? En çok görmek istediğiniz yerler neresi listesini (Tablo 3.2.) başına aile bireylerinin ismini yazarak doldurun.

ÖNERİ

Gezmek istediğiniz yerler hakkında birbirinizle bilgi paylaşımında bulunabilir, çevrim içi gezinti yapmanın mümkün olduğu yerleri ailece gezebilirsiniz.

Tablo 3.1. Türkiye Haritamız

Görsel 1 Betimleme: Türkiye Haritası üzerinde şehir isimleri ve yanlarında şehrin ne ile ünlü olduğunu belirten görseller

Tablo 3.2. Ailecek 'Neresi?' Listesi Yapıyorum

Yaşadığım Yere Yakın Olan Güzellikler	.....'nın En Çok Görmek İsteddiği Yerler	.....'nın En Çok Görmek İsteddiği Yerler	.....'nın En Çok Görmek İsteddiği Yerler

Başarımı Değerlendiriyorum: 3.1. ve Tablo 3.2'deki etkinlikler tamamlandıktan sonra etkinliği ne düzeyde uyguladığınızı aşağıda yer alan kendini değerlendirme kontrol listesini doldurarak gözden geçiriniz.

Tablo 3.3. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Ülkemizin sahip olduğu doğal ve kültürel güzelliklerden bahsederken bütün aile bireylerinin fikirlerini belirtmesine fırsat verdim.		
2. Ülkemizin sahip olduğu doğal ve kültürel güzelliklerden bahsederken çocuğumu dikkatle dinledim ve fikirlerini önemseydiğimi hissetmesini sağladım.		
3. Çocuğumu haritayı yorumlaması, bilmediği yerleri araştırması için teşvik ettim ve yorumlama sürecinde ona destek oldum.		
4. Tabloyu doldururken bütün aile bireylerinin düşüncelerini tabloya eklemeye özen gösterdim.		
5. Oyunu planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Oyunu daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

Kültürel Zenginlik

Kültürel zenginlik, bir toplumun ürettiği düşünce, inanç, sanat ve toplumsal kurumlardan oluşan kültürlerinin toplamıdır. Örnek olarak bir toplumun örfü, adeti, geleneği, göreneği, yemekleri, türküleri, manileri, destanları, tarihi turistik yerleri, müzeleri, düğünleri, giysileri vb. verilebilir (2).

Kültürel Miras

Kültürel miras, insanın ait olduğu toplumun örf, adet, gelenek, görenek vb. gibi değerlerinin sonraki kuşaklara aktarılmasıdır.

Çocukların Kültürel Miras Hakkında Bilgi Sahibi Olmasının Önemi

- Kültürel miras bilgisi çocukların içinde yaşadığı kültür ile bağ kurmasını sağlar.
- Yaşadığı kültür hakkında bilgi sahibi olan çocukların kültüre ilgileri artar.
- Çocukların kültüre ilgisi arttıkça aidiyet duyguları artar.
- Aidiyet duyduğu kültürü sahiplenme duygusu, kültürü koruyuculuk bağlamında sorumluluk hissetmesini sağlar.
- Kültürel miras hakkında duyulan sorumluluk duygusu, çocuğun bağlı olduğu kültürü geliştirmek için uğraş vermesini sağlar ve bu uğraş hem bireyin hem toplumun gelişmesini sağlar.
- Kültür kuşaktan kuşağa aktarılan bir kavram olduğundan çocukların kültürel miras hakkında bilgi sahibi olması, bu mirasın geleceğe güvenle aktarılması anlamına gelir.

ETKİNLİK 4: İsraf Ediyor muyuz?

Etkinliğin Amacı: Fen bilimleri dersinde insan ve çevre ilişkisi konusunu pekiştirmek, israf konusunda bilinçlenmek bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: İsrافی önleme konusunda neler yapabileceğimi çocuğumla birlikte öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: İsraf listesi (Tablo 4.1.), kalem , Tablo 4.2.

Ortam: Ev

Etkinliğe Başlayalım: Çocuğunuza israfın ne olduğundan bahsedin. “Evde yapılan israf dünyayı hangi boyutta etkileyebilir?” sorusu üzerine konuşun ve israfı önlemek için önce israfın ne boyutta olduğunu görmenin önemini vurgulayarak Tablo 4.1’de bulunan listeyi sadece bir gün için bütün aile bireyleri ile doldurun. Ardından bu israfları önlemek için nasıl önlemler alabileceğinizi ailece konuşarak bir “İsraftan Kaçınma Aile Eylem Planı” hazırlayın. (Tablo 4.2.) Bu listenin aile ekonominize ve dünyaya nasıl fayda sağlayacağı üzerine konuşun.

 ÖNERİ

“Bütün bu israfları dünyada bütün evler yaparsa dünya nasıl bir yer hâline gelir? Evimizdeki israfı önlemek için neler yapmalıyız? Zamanımızı israf etmenin telafisi var mıdır?” gibi soruları çocuğunuz ile birlikte tartışabilirsiniz.

Tablo 4.1. Aile Zamanı: İsraf Türlerini Listeliyoruz

İsraf Türü	Neler İsraf Edildi?
Gıda İsrافی	
Para İsrافی	
Kağıt İsrافی	

Tablo 4.2. İsraftan Kaçınma Aile Eylem Planımızı Hazırlıyoruz

İsraf Türü	Nasıl Önleyebiliriz?
Gıda İsrافی	
Para İsrافی	
Kâğıt İsrافی	
Zaman İsrافی	

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 4.1. ve Tablo 4.2'deki etkinlikleri tamamladıktan sonra etkinliği ne düzeyde uyguladığınızı aşağıda yer alan kendini değerlendirme kontrol listesini doldurarak gözden geçiriniz.

Tablo 4.3. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Çocuğum ile israf kavramı üzerine konuşurken onun fikirlerini dikkatlice dinledim.		
2. İsrafi önleme konusunda bütün aile bireylerinin fikir belirtmelerini destekledim.		
3. Bütün aile bireylerini listeyi doldurmaları için teşvik ettim.		
4. Bütün aile bireyleri ile fikir alışverişi yaparak israftan kaçınmayı alışkanlık hâline getirmek için çeşitli önlemler alınmasını sağladım.		
5. Etkinliği planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Etkinliği daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

- Türkiye'de kâğıt-karton tüketimi yıllık olarak yaklaşık 6 milyon tondur. Kişi başı tüketim ise 70 kg'dır.
- Bir insan her yıl kâğıt, karton ve yaşamsal ihtiyaçlar için doğaya 7 ağaç borçlanmaktadır.
- 1 ton kâğıt hamuru için:
  - 2 ton ağaç gerekmekte,
  - 2 ton ağaç için 20 ağaç kesilmekte ve kesilen 20 ağaç ile sadece 200.000 sayfa (8 koli A4 fotokopi kâğıdı) üretilebilmektedir.
- Geri dönüşüme kazandırılan 70 kg kâğıt ile 1 ağaç kurtarılabilir. Bu 1 ağaç ise günde 3 insanın tükettiği oksijeni üretebilir.
- Her yıl, 1.3 milyar ton yiyecek israf ediliyor.
- İsraf edilen yemekler yaklaşık 1 trilyon dolara karşılık geliyor.
- Gıda israfı yaklaşık 3.3 milyar ton karbondioksit yayıyor, bu da küresel iklim değişikliğini hızlandırıyor.

ETKİNLİK 5: Danstaki Örüntü

Etkinliğin Amacı: Dansın içerisindeki örüntüyü bulup örüntü konusunu pekiştirmek ve matematiğin hayatın pek çok alanında yer aldığı farkına varmak, bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Çocuğum ile dans ederek onun matematik dersindeki akademik becerilerine katkı yapmayı öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Müzik

Ortam: Evinizde çocuğunuz ile rahat dans edebileceğiniz bir ortam.

Etkinliğe Başlayalım: Çocuğunuza danstan bahsedin. Geleneksel danslardan hangisini izlemeyi seviyor? Geleneksel ve modern danslarda olan ve birbirini tekrar eden hareketlerin farkına varmış mı? Bu soruları çeşitli dans videoları izleyerek birlikte yanıtlayabilirsiniz. Ardı ardına tekrar eden dans hareketlerinin matematikteki bir konu ile bağlantısı olabilir mi? Çocuğunuzla birlikte örüntü kavramına ulaştıktan sonra birbiriniz için dans koreografisi hazırlayın. Önce çocuğunuzun seçtiği müzik eşliğinde onun hazırladığı koreografiyi siz yapın ardından sizin seçtiğiniz müzik eşliğinde hareketlerinizi çocuğunuz ile birlikte tekrarlayın.

ÖNERİ

Dansınız içinde tekrar eden öğelerden bahsedin. Çocuğunuzun örüntü ve dans hakkında neler düşündüğünü sorabilirsiniz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Etkinliği tamamladıktan sonra etkinliği ne düzeyde uyguladığınızı aşağıda yer alan kendini değerlendirme kontrol listesini doldurarak gözden geçiriniz.

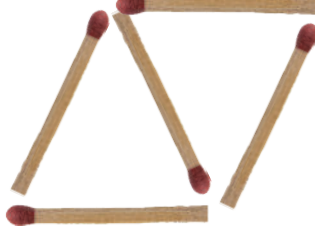
Tablo 5.1. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Dans etme alanında gerekli güvenlik önlemlerini aldım.		
2. Çocuğum ile geleneksel ve modern danslar üzerine konuştum.		
3. Örüntü kavramından bahsederken "tekrar" kavramını vurguladım.		
4. Çocuğumu örüntü oluşturarak bütün aile bireylerine sergileyeceği bir dans gösterisi hazırlaması için motive ettim.		
5. Etkinliği planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Etkinliği daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

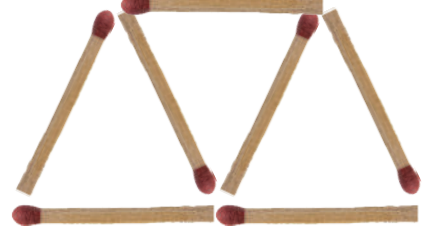
- ✓ Örüntü, günlük yaşamın bir parçasıdır. Matematiksel ilişkilerin farkına varmada önemli rol oynar.
- ✓ Örüntüler matematiğin kalbi ve ruhudur (3), hatta cebir ve matematiğin tümü örüntü ile ilgilidir (4)

1. Adım

2. Adım

3. Adım

Görsel 2 Betimleme: Kibrit çöplerinden 1. adımda düz bir üçgen, 2. adımda düz-ters iki üçgen, 3. adımda düz-ters-düz üçgenden oluşturulmuş örüntü

Yukarıdaki örüntüye baktığımızda, sayılarla kibrit çöpleri arasında bir örüntü olduğunu görürüz.

Neler Öğrendik?

- Çocuğumuzun evde aktif rol almasının yanı sıra aile bireyleri ile iş birliği ve iş bölümü yapması için fırsatlar sunabileceğimizi,
- Çocuğumuzun dikkatini çeken durumlara yönelik amaçlı sorular sormasını teşvik edebileceğimizi,
- Çocuğumuzun gerçek-mecaz-terim anlamlı sözcükleri cümle içerisinde fark etmesine ve kullanmasına destek olabileceğimizi,
- Çocuğumuzun Türkiye'nin sahip olduğu güzellikler hakkında bilgi sahibi olmasına katkı sunabileceğimizi,
- Çocuğumuzun, karmaşıklaşan matematiksel işlemleri ev ortamında iş birliği içerisinde pekiştirmesine yardımcı olabileceğimizi öğrendik.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Özkan, M. (2015). Türk Dili II. İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi (<https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=2.-hafta.pdf>)
2. Meydan, A. ve Yıldırım, M. (2014). Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretimi “Kültürel Zenginlik” Kavramına İlişkin Farkındalıkları. “V. Ulusal İlköğretim Bölümleri Öğrenci Kongresi”, Bartın
3. Zazkis, R., & Liljedahl, P. (2002). Generalization of patterns: The tension between algebraic thinking and algebraic notation. *Educational Studies in Mathematics*, 49, 379- 402.
4. Lee, L. (1996). An initiation into algebraic culture through generalization activities. In N. Bednarz, C. Kieran & L. Lee (Eds.), *Approaches to algebra: Perspectives for research and teaching* (pp. 87-106). London: Kluwer Academic Publishers.

BÖLÜM 4

Doç. Dr. Avşar ARDIÇ
Doç. Dr. Seray OLÇAY
Arş. Gör. Dinçer SARAL

MAHREMİYET

Genel Amaç

Sevgili aileler, bu bölümün amacı; çocuklarınızın mahremiyetlerine ilişkin bilgiler edinmenize yönelik beceriler kazanmanıza yardımcı olmaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Mahremiyetin ne olduğunu ifade eder.
- Mahremiyet davranışlarını sıralar.
- Çocuğun mahremiyetini koruması için ona nasıl destek sunabileceğini açıklar.

İçerik

1. Mahremiyete İlişkin Temel Kavram ve Bilgileri Öğreniyorum
2. Mahremiyet Davranışlarını Tanıyorum ve Sıralıyorum
3. Çocuğuma Mahremiyetini Koruma Becerilerini Öğretiyorum

Açıklamalar

Bu bölümde çocuğun mahremiyetine ve mahremiyet davranışlarının neler olduğuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Mahremiyetin ve mahremiyet davranışlarının neler olduğuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu amaçla bölüm içeriğinde sizlere örnek etkinlikler sunulmuştur.

Giriş

Mahremiyet kavramı dokunulmazlık, gizlilik ve örtülülük kavramları ile tüm bu kavramları çocuklara öğretmeyi içermektedir. Bu bölümde çocuğunuza nasıl mahremiyet eğitimi sunabileceğinize ilişkin bilgiler sunulacaktır.

Tablo 1.1. Çocuğumun Gelişiminin Desteklenmesindeki Sorumluluğumu Fark Ediyorum

Aşağıdaki bilgi notunu okuyunuz.

- Gelişim dönemleri ve her dönemde meydana gelen değişimler hakkında araştırmalar yaparak bilgi edinmek.
- Ergenlik döneminde çocuğunuzda meydana gelen değişimler için "Tablo 1.2. Psikoseksüel Gelişim Kuramı" başlıklı bilgi notunu gözden geçiriniz.
- Çocuğunuza doğru zamanda doğru bilgiler aktarmak.

Tablo 1.2. Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Psikoseksüel gelişim kuramı Freud tarafından geliştirilmiş ve cinsel gelişimle ilgili olarak yaygın kabul görmüş bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu kuram bireyin gelişimsel sürecini cinsellik temelinde incelemesi nedeniyle her ne kadar eleştirilse de cinsel gelişim açısından önemli bir kuram olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle bireyin gelişim sürecinde cinsel gelişimin yerinin ve önemin farkına varmanız için söz konusu kuramın burada kısaca özetlenmesinin yerinde olacağına inanıyoruz.

Psikoseksüel gelişim kuramı insan gelişimini beş ana dönemde incelemektedir. Bu dönemlerden ilki oral dönemdir. İnsan gelişiminin ilk yılını kapsayan bu gelişim döneminde bireyin Freud'a göre haz alma bölgesi ağız bölgesidir. Bu nedenle nesnelere genellikle ağıza götürme eğilimi gösterirler. Aynı zamanda bu dönemde anneyi emme ve benzeri oral etkinliklerin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Aşırı oral uyarımın ya da az oral uyarımın bireyin bu döneme odaklanmasına neden olabileceği vurgulanmaktadır. Bu nedenle bu yaş aralığında bebeğin annesini emmesine ve nesnelere ağızına götürmesine izin verilmeli ve gerekli tatmine ulaşması sağlanmalıdır. Bebeğin özellikle annesini emmesi onun psikolojik doyuma ulaşmasını, gevşemesini ve huzur duygusunu hissetmesini sağlar. Bu nedenle bu dönemin bireyin bütün yaşamı üzerinde etkisi olduğu söylenebilir.

Psikoseksüel gelişim kuramının ikinci dönemi anal dönemdir. Bu dönem insan gelişiminin ikinci ve üçüncü yılını kapsamaktadır. Bu dönemde duyarlı bölgenin anüs ve çevresi olduğu ifade edilmektedir. Bilindiği gibi bu dönemde çocuklar kakalarını tutmaya başlarlar ve bu durum onların haz almalarına neden olur. Bu dönemde bebek gelişimsel olarak özerk olma eğilimindedir ve kendi bedenini kontrol edebiliyor olmak, onların bu durumdan haz almasına neden olur. Bu dönemin en önemli gelişimsel olayı tuvalet eğitimidir. Çocuk kendi bedeni üzerinde kontrolünü toplumsal kurallar çerçevesinde sağlamayı öğrenir. Bu nedenle bu dönemde aşırı baskıcı ya da aşırı serbest ebeveyn tutumları çocukların bu döneme odaklanmasına neden olur. Bu durumun kişilik gelişimi ile ilgisi olduğu da ifade edilmektedir. Bu dönemdeki odaklama bireyin ileri dönemlerdeki gelişimsel krizlerle başa çıkmasını zorlaştırmaktadır.

Psikoseksüel gelişim kuramının üçüncü dönemi fallik dönemdir. Bu dönem insan gelişiminin 3 ile 6 yaş arasını kapsamaktadır. Fallik dönem yaş aralığı temel alındığında diğer gelişimsel kuramlarda da önemli bir dönem olarak görülmektedir. Bu dönem çocuğun toplumsal kuralları, toplumsal cinsiyet rollerini öğrendiği ve deneyimlediği dönem olarak bilinmektedir. Bu dönemde erkek çocuğun annesinin ilgisine değer verdiği (ödipal karmaşa) kız çocuğun ise babasının ilgisine önem verdiği (elektra karmaşası) ifade edilmektedir. Çocuklar bu çatışmayı çözmek için kendi cinslerinden ebeveynleriyle çatışmaya girerler ancak başarılı olmayacaklarını fark ettiklerinde kendi cinslerine benzemenin, karşı cinsten ebeveynlerin ilgisini çekmenin tek yolu olduğunu düşünürler. Bu durumda çocuklar, hemcinsi ebeveynini düşünsel ve davranışsal olarak model alır. Freud'a göre bu durum çocuğun sosyalleşmesinin/kültürlenmesinin temel etmenidir.

Latent dönem psikoseksüel gelişim kuramının dördüncü dönemidir ve altı yaşın sonundan ergenliğe kadar olan dönemi kapsar. Diğer gelişimsel dönemlere oranla daha sakin geçen bu dönem daha önceki dönemlerde kazanılan becerilerin deneyimlendiği bir dönemdir. Çocuklar kendi cinsleri ile oyun oynamaya ve karşı cinsle aynı ortamda bulunmamaya özen gösterirler. Bu durum doğal bir süreçtir. Latent dönem özellikle toplumsal cinsiyet rollerinin deneyimlendiği bir dönem olarak ifade edilmektedir.

Genital dönem, psikoseksüel gelişim kuramının son dönemidir. Bu dönem bireyin üreme yeterliliğini kazandığı bir dönemdir ve bütün yaşam boyunca devam eder. Bu dönemde fallik dönemde çözülemeyen karmaşa tekrar ortaya çıkar. Birey ebeveynlerine yönelik çatışmaları çözmeye çalışır. Bu dönem sevgi ilişkilerinin ortaya çıktığı, reddedilmeyi kabul etmenin öneminin anlaşıldığı dönemdir.

ETKİNLİK 2: Mahremiyete İlişkin Temel Kavram ve Bilgileri Öğreniyorum

Etkinliğin Amacı: Mahremiyete ilişkin temel kavram ve bilgileri açıklama bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Bu etkinliğin sonunda mahremiyete ilişkin temel kavram ve bilgileri öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Renkli kalemler, Tablo 2.1. ve Tablo 2.2.

Ortam: Sessiz, kendinizi rahat hissettiğiniz bir ortamda (koltukta, masa başında vb.) etkinliği gerçekleştirebilirsiniz.

Etkinliğe Başlayalım: Tablo 2.1. ve Tablo 2.2'de yer alan yönergeleri izleyerek etkinliği gerçekleştiriniz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Mahremiyete ilişkin temel kavram ve bilgilere yönelik Tablo 2.2'de verilen soruları yanıtlayınız.

Görsel 1 Betimleme: Sağ eliyle kapiya vuran bir erkek çocuğu

Tablo 2.1. Mahremiyet Nedir?

Aşağıdaki bilgi notunu okuyunuz (1, 2).

- Mahremiyetin sözlükte anlamı; gizli olma durumu, gizlilik olarak tanımlanır.
- Mahremiyet bireyin deneyimlerini, inançlarını, duygularını, düşüncelerini ve kişisel değerlerini kapsayan çok boyutlu bir kavramdır.
- Mahremiyet içerisinde dokunulmazlık, gizlilik ve örtülülük olmak üzere üç temel kavram bulunmaktadır.
- Dokunulmazlık; bireyin kendi vücudunun dokunulmaz olmasını, gizlilik; kişinin özel alanı olmasını, sosyal ortamlarda bedeniyle ilgili değişimlerin, eylemlerin ve sonuçlarının başkalarıyla paylaşılmamasını, örtülülük ise bireyin bedeninin başkası tarafından görülmesini, bedensel olarak giyinik olmayı ifade eder.

Tablo 2.2. Mahremiyetin İçinde Yer Alan Kavramlar Nelerdir?

Aşağıda çocuğunuzun mahremiyet edinimini desteklemek üzere izleyebileceğiniz yollara ilişkin örnekler sunulmuştur. Sunulan örneklerin "**dokunulmazlık, gizlilik ve örtülülük**" kavramlarından hangisine karşılık geldiğini belirleyiniz. Örneğin başında yer alan harfi, ilgili olduğunu düşündüğünüz kavramın karşısına yazınız.

- A) Çocuğunuza tuvaletini yaptıktan sonra giyinerek tuvalet kabininden çıkmasını öğretebilirsiniz.
- (B) Çocuğunuza özel bölgelerine dokunmak isteyen kişilere "Hayır." demeyi öğretebilirsiniz.
- (C) Çocuğunuza tuvalet, banyo, kendi odası gibi mahremiyet alanlarını öğretebilirsiniz.

Dokunulmazlık	Gizlilik	Örtülülük
<ul style="list-style-type: none"> 	<ul style="list-style-type: none"> 	<ul style="list-style-type: none"> ....

Aşağıda yer alan cevap anahtarını kullanarak yanıtlarınızı kontrol ediniz.

Cevap anahtarı: Dokunulmazlık-B Gizlilik-C Örtülülük-A

ETKİNLİK 3: Mahremiyet Davranışlarını Tanıyorum ve Sıralıyorum

Etkinliğin Amacı: Mahremiyet davranışlarını tanımlama ve bu becerilerin bir listesini oluşturma bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Bu etkinliğin sonunda mahremiyet davranışlarının neler olduğunu öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Renkli kalemler, Tablo 3.1, Tablo 3.2. ve Tablo 3.3.

Ortam: Sessiz, kendinizi rahat hissettiğiniz bir ortamda (koltukta, masa başında vb.) etkinliği gerçekleştirebilirsiniz.

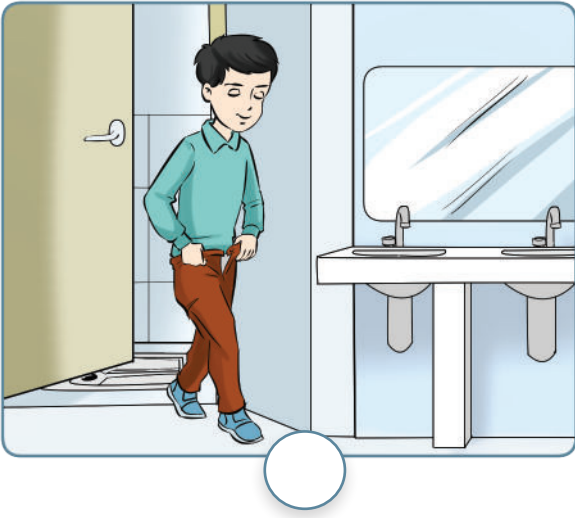
Etkinliğe Başlayalım: Tablo 3.1. ve Tablo 3.2'deki yönergeleri izleyerek etkinliği gerçekleştiriniz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 3.1 ve Tablo 3.2'deki yanıtlarınızı Tablo 3.3'te yer alan tablo ile karşılaştırarak kontrol ediniz.

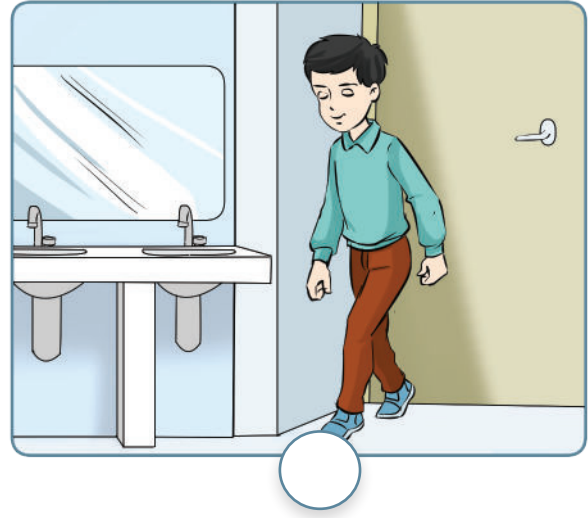
Tablo 3.1. Mahremiyet Davranışlarını Seçiyorum

Tabloda karışık olarak verilen her bir davranışa ilişkin görselleri dikkatlice gözden geçiriniz. Tanımdan da yola çıkarak mahremiyet davranışı olduğuna karar verdiğiniz becerilerin altına "✓" işareti koyunuz.

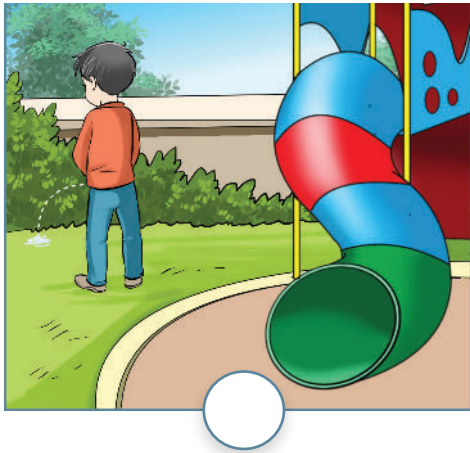
Tanım: Mahremiyet davranışları çocuğun kendisinin ve çevresindekilerin özel alanlarının farkına varması, toplumsal ortamlarda kendisinin ve çevresindekilerin özel alanını koruyabilmesi, çevresindekilerin özel alanlarına saygı duyarak kendisi ve çevresindeki bireyler arasında sınırlar koyabilmesi gibi davranışlardır (3).

Görsel 2 Betimleme: Tuvaletten pantolonunu çekerek çıkan bir erkek çocuk

Görsel 3 Betimleme: Tuvaletten pantolonunu çekmiş bir şekilde çıkan erkek çocuk

Görsel 4 Betimleme: Parkta arkasını dönmüş açık alana tuvaletini yapan erkek çocuk

Görsel 5 Betimleme: Parkta tuvaletini yapmak için tuvalet kabine giren erkek çocuk

Resim 6 Betimleme: Tuvalette sifon çeken erkek çocuk

Tablo 3.2. Mahremiyet Davranışlarından Bir Liste Oluşturuyorum

Tablo 3.1’de mahremiyet davranışı olarak işaretlediğiniz her bir davranışı ait olduğunu düşündüğünüz ilgili kategorinin altına yazınız. Her bir kategoride yer alan “Sıra Sizde” bölümlerine çocuğunuz için önemli olduğunu düşündüğünüz birer beceri ekleyiniz.

Mahremiyet Davranışları Listesi

Ev ortamında sergilenmesi beklenen mahremiyet davranışları

.....

Sıra Sizde

Okul ortamında sergilenmesi beklenen mahremiyet davranışları

.....

Sıra Sizde

Çevrimiçi ortamlarda sergilenmesi beklenen mahremiyet davranışları

.....

Sıra Sizde

Diğer ortamlarda sergilenmesi beklenen mahremiyet davranışları

Ortam .....

Ortam .....

Ortam .....

Ortam .....

Tablo 3.3. Mahremiyet Davranışları Listemi Kontrol Ediyorum

Tablo 3.1. ve Tablo 3.2'deki yanıtlarınızı aşağıda yer alan tabloyla karşılaştırarak kontrol ediniz. Doğru belirlediğiniz ve kategori altına yerleştirdiğiniz her bir becerinin karşısına "✓" işareti koyunuz.

Mahremiyet Davranışları Listesi	
Ev ortamında sergilenmesi beklenen mahremiyet davranışları	
Mahremiyetini koruyarak tuvaletini yapar.	
Mahremiyetini koruyarak banyo yapar.	
Mahremiyetini koruyarak kıyafetlerini giyer.	
Mahremiyetini koruyarak kıyafetlerini çıkarır.	
Sıra Sizde	
Okul ortamında sergilenmesi beklenen mahremiyet davranışları	
Kıyafetlerini tuvalete girdiğinde indirir.	
Tuvalet kapısını kıyafetlerini giydiğinde açar.	
Tuvaleti temiz bırakır.	
Sıra Sizde	
Çevrimiçi ortamlarda sergilenmesi beklenen mahremiyet davranışları	
Çevrimiçi ortamlarda uygun fotoğraflar ve görseller paylaşır.	
Özel alanlarını koruyarak görüntülü konuşma yapar.	
Görüşmelerini (örneğin görüntülü konuşma) mahrem alanlar dışında gerçekleştirir.	
Sıra Sizde	

ETKİNLİK 4: Çocuğuma Mahremiyetini Koruma Becerilerini Öğretiyorum

Etkinliğin Amacı: Davranışsal beceri öğretimini kullanarak çocuğunuza mahremiyeti koruma becerilerini kazandırma bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Bu etkinliğin sonunda davranışsal beceri öğretimini kullanarak çocuğuma mahremiyetini koruma becerilerini kazandırmayı öğreneceğim.

Çocuğum Neler Öğrenecek: Bu etkinliğin sonunda çocuğum onun için belirlediğim mahremiyeti koruma becerilerini öğrenebilecek.

Gerekli Materyaller: Kalem, Tablo 4.1. ve Tablo 4.2.

Ortam: Sessiz bir ortamda, çocuğunuzla evinizde banyo ve tuvalet gibi mahremiyet alanlarında öğretim sunabilirsiniz. Çocuğunuzun hedef beceriye ilişkin performansını, ilgili becerinin sergilenmesinin beklendiği doğal ortamlarda değerlendirebilirsiniz.

Etkinliğe Başlayalım: Tablo 4.1’de yer alan davranışsal beceri öğretimi basamaklarını ve açıklamaları izleyerek çocuğunuza mahremiyeti koruma becerilerine ilişkin öğretim sununuz.

Başarımı Değerlendiriyorum: Davranışsal beceri öğretimini kullanarak öğretim sunma performansınızı değerlendirmek için Tablo 4.1’de yer alan formu kullanınız.

Çocuğumu izliyorum/değerlendiriyorum: Çocuğunuzun öğretmeyi amaçladığınız beceriyi sergileyip sergilemediğini değerlendirmek için gün içerisinde doğal ortamlarda ve rutinler sırasında ona bu beceriyi sergileme fırsatları sununuz. Bu amaçla Tablo 4.2’de yer alan forma benzer formlar hazırlayarak çocuğunuzun bu beceriyi sergileyip sergilemediğini değerlendiriniz.

Tablo 4.1. Davranışsal Beceri Öğretimini Kullanarak Öğretim Sunuyorum

Davranışsal beceri öğretimini kullanarak öğretim sunma sürecinde izlemeniz gereken her bir basamağı ve açıklamayı dikkatlice okuyunuz. Formda öğretim sunma sürecinde doğru olarak gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "+", gerçekleştirmediğiniz ya da hatalı veya eksik olarak gerçekleştirdiğiniz her bir basamağın karşısına "-" işareti koyunuz. "-" işareti koyduğunuz basamakları gözden geçirerek bir sonraki öğretim sunma etkinliğinde formda yer alan tüm basamakları doğru olarak sergilemeye çalışınız.	
Davranışsal Beceri Öğretimini Kullanarak Öğretim Sunarken İzlemem Gereken Basamaklar	Başarımı Değerlendiriyorum
<p><i>Uygun bir ortam hazırladım.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuzla birlikte, banyo ve tuvalet gibi bir mahremiyet alanına geçiniz. Çocuğunuzla sandalye ya da taburede karşılıklı olarak oturunuz.</p>	
<p><i>Çocuğumun dikkatini öğretime çektim.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuza mahremiyetini koruyarak tuvaletini yapma becerisini (örneğin tuvalete girdiğinde kapısını kapatması ve kıyafetlerini giydikten sonra kapıyı açması gibi) öğretmeyi amaçladığınızı düşünelim. Çocuğunuzun dikkatini öğretime çekmek için "Bugün tuvalet ya da banyo gibi ortamları nasıl kullanacağımızı öğreneceğiz. Hazır mısınız?" diyebilirsiniz. Çocuğunuz hazır olduğunu vücut ya da yüz hareketleriyle ya da sözel olarak ifade ettiğinde "Harikasın. Hadi, başlayalım." diyerek onun dikkati yöneltme davranışını pekiştiriniz.</p>	

<p><i>Öğretmeyi amaçladığım mahremiyeti koruma becerisine ilişkin açıklama yaptım.</i></p> <p>Açıklama: İlk olarak çocuğunuza dokunulmazlık ilkesini vurgulamak için “Tuvalet ve banyo gibi ortamlarda yalnız olmalıyız. Kimsenin vücudumuza dokunmasına izin vermemeliyiz.” deyin. Gizlilik ve örtülülük ilkeleri için ise, “Tuvalete girdiğinde kapıyı kapat. Özel alanlarını yalnızca sen görebilirsin.” ve “Kapıyı tuvaletin bittiğinde ve kıyafetlerini giydiğinde aç.” şeklinde açıklama yapınız.</p>	
<p><i>Öğretmeyi amaçladığım beceriye ilişkin model oldum.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuzdan, mahremiyetini koruyarak tuvaletini yapma becerisini nasıl sergileyeceğine ilişkin model olunuz. Davranışsal beceri öğretiminin model olma basamağında siz çocuğunuza model olabileceğiniz gibi video görüntülerinden de yararlanabilirsiniz. Bu amaçla bir yetişkinin ya da akranın öğretmeyi amaçladığınız güvenlik becerisini sergilediği video görüntülerini kullanabilirsiniz.</p>	
<p><i>Öğretmeyi amaçladığım beceriye ilişkin çocuğuma alıştırmaya yapma fırsatları sundum.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuza “Şimdi sıra sende.” gibi ifadelerle tuvaletini mahremiyetini koruyarak nasıl yapacağını göstermesini isteyiniz. Olabildiğince farklı tuvaletlerde (örneğin klozet) alıştırmaya yapmaya dikkat ediniz.</p>	
<p><i>Çocuğumun alıştırmalar sırasındaki performansına ilişkin geri bildirimler sundum.</i></p> <p>Açıklama: Çocuğunuzun alıştırmalar sırasındaki doğru tepkilerini pekiştiriniz. Yanlış ya da eksik tepkilerine ilişkin beklediğiniz doğru tepkiyi açıklayarak düzeltici geri bildirimler sununuz.</p>	
<p><i>Çocuğum üç farklı ortamda doğru tepkide bulununcaya değin alıştırmaya fırsatları ve geri bildirimler sunmaya devam ettim.</i></p>	

Tablo 4.2. Çocuğum Hedef Beceriyi Öğrendi mi?

Çocuğunuzun öğretimini yaptığınız beceriyi (örneğin mahremiyetini koruyarak banyo yapma) sergileme fırsatı bulduğu ve fırsat sunduğunuz ortamı, bağlamı tanımlayınız. Çocuğunuz hedef beceriyi sergilediğinde "Çocuğumun Performansını Değerlendiriyorum" sütununda ilgili kutucuğa "+", sergilemediğinde ya da hatalı veya eksik sergilediğinde "-" işareti koyunuz. Çocuğunuz hedef beceriyi her fırsatta, ortamda, bağlamda, bağımsız olarak sergileyinceye değin öğretime devam ediniz.

Öğretmeyi Amaçladığım Beceri:

Tarih	Bağlam	Ortam	Çocuğumun Performansını Değerlendiriyorum
26.03.2021			
28.03.2021			
01.04.2021			
03.04.2021			
05.04.2021			

SORU

Çocuğunuzun performansını değerlendirirken formu aşağıdaki örnekteki gibi doldurabilirsiniz.

Öğretmeyi Amaçladığım Beceri

Tarih	Bağlam	Ortam	Çocuğumun Performansını Değerlendiriyorum
26/03/2021	Futbol kursundan geldi.	Bizim ev. Misafir banyosu	+
28/03/2021	Dışarıda çamura düşmüş. Ağlayarak geldi.	Dedesinin evi. Banyo	-
01/04/2021	Gece çok terlemiş. Sabah kalktığına banyoya girmesini söyledim.	Bizim ev. Misafir banyosu	+
04/04/2021	Rutin pazar banyosu için banyo yapmak istedi. Misafir banyosunda kardeşi vardı.	Bizim ev. Ebeveyn banyosu	+
05/04/2021	Misafirler gelecekti. Banyo yapmasını söyledim.	Bizim ev. Ebeveyn banyosu	-

Neler Öğrendik?

- Mahremiyetin ne olduğunu ve mahremiyet davranışlarının neler olduğunu,
- Çocuğun mahremiyetini koruması için ona nasıl destek olabileceğimizi öğrendik.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Zihinsel Engelli Bireyler İçin Mahremiyet Eğitimi ve İhmal-İstismardan Korunmanın Öğretimi Projesi (2020). *Eğiticilere Yönelik Klavuz Rehber Kitabı*. Ankara.
2. Zihinsel Engelli Bireyler İçin Mahremiyet Eğitimi ve İhmal-İstismardan Korunmanın Öğretimi Projesi (2020). *Bakım Veren Kişilere Yönelik Etkinlik Kitabı*. Ankara.
3. Akcan, E. (2016). Çocuklarda Mahremiyet Eğitimi. *Akdeniz Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Merkezi Bülteni*, 10(82), 63-65.

BÖLÜM 5

Doç. Dr. Belgin ARSLAN CANSEVER

**MEDYA
OKURYAZARLIĞI**

Genel Amaç

Sevgili ailer, bu bölümün amacı; çocuğunuza medya okuryazarlığı becerilerini kazandırmaya yönelik bilgi ve beceri edinmeniz amacıyla yazılmıştır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Çocuğun medyanın günlük yaşamındaki konumunu kavrayabilmesine yardımcı olur.
- Çocukla birlikte medya araçları için içerik üretir ve ürettiği içeriği değerlendirir.
- Medya okuryazarlığı kavramını açıklar.
- Çocuğun medya okuryazarlığı becerisi kazanmasına yönelik etkinlikler gerçekleştirir.

İçerik

1. Ortaokula Giderken
2. İnternet Olmasaydı?
3. Haydi Reklam Yazalım!
4. Tasarladığımız Reklamı Canlandırıyoruz
5. Ben Olsaydım!

Açıklamalar

Bu bölümde ortaokul dönemindeki çocukların medya okuryazarlığına ilişkin bilgilerinin güçlendirilip eleştirel bakış açısı ile değerlendirme farkındalıklarının artırılması ile medya okuryazarı bireylerin yetişmesine katkıda bulunmayı ve medya okuryazarlığının aile bireyleri ile iş birliği içerisinde günlük rutinlerle desteklenebileceğine yönelik farkındalık oluşturmaya amaçlamaktayız. Bu amaç çerçevesinde sizlerle beş etkinlik ve aynı zamanda bilgilendirme notları paylaştık. Bu etkinliklerin, günlük yaşamda çocuğun gelişimini desteklemesine ilişkin farkındalığınızı geliştirmeye katkı sunması beklenmektedir.

Giriş

Günümüzde gerek görsel gerek işitsel gerekse yazılı ve dijital medya, bireylerin günlük yaşamlarının önemli bir parçası hâline gelmiştir. Dolayısıyla çok çeşitli kanallardan sürekli mesajlarla karşı karşıya kaldığımızı söyleyebiliriz. Bu durum, bireylerin medya karşısında pasif alıcı olmak yerine medyadan gelen mesajları okuyabilen, farkındalıkları gelişmiş aktif bireyler olarak eğitilmelerinin önemini gündeme getirmektedir. Bu da medyadan gelen mesajlar karşısında bireylere analiz etme, yorum yapabilme ve eleştirel bakış açısı kazandırabilmeyi içeren medya okuryazarlığı eğitiminin gerekliliğini ortaya koymaktadır (1). "Medyayı okuma", bireylerin medya üzerinden sunulan tüm materyalleri eleştirel bir gözle tüketmesidir. "Medyayı yazma" ise kendi çevresinden topladığı bilgileri alternatif bir format ve ortamda sunması, koşullar uygunsa yayınlamasıdır. Medya okuryazarlığı, tüm bu anlatılanları yapabilme yetisidir (2).

ETKİNLİK 1: Ortaokula Giderken...

Etkinliğin Amacı: Kullanılan medya ile geleneksel medyayı karşılaştırmak bu etkinliğin temel amacıdır.

Neler Öğreneceğim: Çocuğum ile medyada kuşaklar arası oluşan farkları değerlendirmeyi öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Medya karşılaştırma çizelgesi (Tablo 1.1)

Ortam: Evinizde rahat iletişim kurabileceğiniz bir ortam

Etkinliğe Başlayalım: Bu etkinlik için bir aile büyüğüne ihtiyacınız var. (Anneanne-dede-babanne-büyük hala...) Onlara çevrim içi bağlanarak da etkinliği gerçekleştirebilirsiniz. Siz, çocuğunuz ve aile büyüğünüz "medya", "medya araçları" gibi kavramlardan bahsedin. Ardından Tablo 1.1' de bulunan çizelgedeki soruları yanıtlayın. Çizelgeyi doldurma işini çocuğunuzun yapması farkları somut olarak görmesi açısından yararlı olacaktır.

 ÖNERİ

Etkinlik sonunda "Anneanneninin annesi bu etkinliği doldursaydı acaba nasıl yanıtlar veririrdi?" sorusu üzerine çocuğunuz ile konuşabilirsiniz.

Tablo 1.1. Kullandığımız Medya Araçlarını Listeleyelim

ORTAOKULA GİDERKEN KULLANDIĞIM MEDYA ARAÇLARI (Çocuğunuzun ismi)	ORTAOKULA GİDERKEN KULLANDIĞIM MEDYA ARAÇLARI (Sizin isminiz)	ORTAOKULA GİDERKEN KULLANDIĞIM MEDYA ARAÇLARI (Aile büyüğünüzün ismi)

Kitle iletişim araçlarının etkili olarak kullanılması yazılı basın aracılığıyla gerçekleşmiştir. Radyo 1930 ile 1950 arası, televizyon ise 1950'lerden sonra etkisini göstermiştir. Teknolojik gelişmeler, iletişim araçlarının da hızlı bir değişim göstermesine neden olmuştur. Günümüzde iletişim araçları alanında yaşanan hızlı gelişmeler, "iletişim toplumu kavramı"nı gündeme getirmiştir. İletişim alanındaki hızlı teknolojik gelişmeler ile yapısal bazı sorunlar nedeniyle, kitle iletişim araçları her toplumda aynı sıralamada kullanılamamıştır (3).

"Medya okuryazarlığı, bireyin medya araçlarından yararlanması ve onları kullanmasını bileerek geleneksel (gazete, dergi, radyo, televizyon vb.) ile yeni (internet, cep telefonu, oyun konsolları vb.) medyadan gelen mesajları alması, algılaması, özümseyerek bilinç süzgecinde geçirmesi, eleştirel bakış açısıyla yorumlayıp değerlendirmesi ve bir başkasına sözlü ya da yazılı olarak iletmesidir." (4).

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 1.1'deki hazırlık önerilerini tamamladıktan sonra etkinliği ne düzeyde uyguladığınızı aşağıda yer alan kendini değerlendirme kontrol listesini doldurarak gözden geçiriniz.

Tablo 1.2. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Çocuğumun fikirlerini özgürce ifade etmesine fırsat verdim.		
2. Çocuğumun ve aile büyüğümüzün etkili iletişim kurmasını sağlayacak bir ortam oluşturdum.		
3. Kendi bilgilerimi çocuğumla özenle paylaştım.		
4. Çocuğumun geçmiş ile günümüz arasında karşılaştırma ve çıkarım yapmasına fırsat verdim.		
5. Etkinliği planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Etkinliği daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

ETKİNLİK 2: İnternet Olsaydı?

Etkinliğin Amacı: Dijital medyanın önemini ve faydalarını kavramak bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Çocuğumun internet hakkında çok boyutlu düşüncesine katkı sağlamayı öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Tablo-2.1.

Ortam: Çocuğunuz ile iletişim kurabileceğiniz rahat bir ortam

Etkinliğe Başlayalım: Çocuğunuza "Medya nedir? Medyayı günlük hayatımızda nerelerde kullanıyoruz?" gibi sorular sorarak ve bu sorular üzerine konuşarak etkinliğe hazırlık yapınız. Ardından Tablo 2.1'de bulunan etkinliğe geçin.

ÖNERİ

Çocuğunuz ile "internet olmadan yaşam kolay mı?" "İnternetin olmadığı bir ortamda yaşamak ister miydin?" "Neden bu cevabı verdin?" "İnternet olmadan yaşam kolay mı?" "İnternetin olmadığı bir ortamda yaşamak ister miydin?" "Neden bu cevabı verdin?" gibi sorulara yanıt arayabilirsiniz.

Tablo 2.1. Çocuğumla 'İnternet Olmasaydı Ne olurdu?' Tablomuzu Hazırlıyoruz

İnternet Olmasaydı?	Karşılaşacağım Zorluklar	İyi Olabilecek Yanları
Arkadaşlarımla iletişim kurarken		
Evimde		
Okulda		
Yolda (sokakta)		

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 2.1'deki etkinliği tamamladıktan sonra etkinliği ne düzeyde uyguladığınızı aşağıda yer alan kendini değerlendirme kontrol listesini doldurarak gözden geçiriniz.

Tablo 2.2. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Çocuğumun medya hakkındaki fikirlerini dikkatle dinledim.		
2. Çocuğuma tablodaki "Karşılaşacağım Zorluklar" bölümünü doldurmadan önce düşünmesi için fırsat verdim.		
3. Çocuğuma tablodaki "İyi Olabilecek Yanları" bölümünü doldurmadan önce düşünmesi için fırsat verdim.		
4. Tabloyu doldurduktan sonra çocuğumla tablo sonuçları hakkında konuşup fikir alışverişi yaptım.		
5. Etkinliği planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Etkinliği daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

ETKİNLİK 3: Haydi Reklam Yazalım!

Etkinliğin Amacı: Reklamların oluşum amaçları hakkında detaylı bilgi sahibi olmak bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Çocuğum ile birlikte reklam yazmayı öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Tablo 3.1, Tablo 3.2.

Ortam: Televizyon reklamlarını izleyebileceğiniz rahat bir ortam

Etkinliğe Başlayalım: Çocuğunuz ile beş adet reklam izleyin ve bu reklamlarla ilgili Tablo 3.1’de yer alan çizelgeyi birlikte doldurun. Bu çizelgeyi doldurduktan sonra Tablo 3.2.’de bulunan “Biz de Reklam Tasarlayalım” tablosunu birlikte doldurup üzerine yorumlar yapın. İsterseniz tasarladığınız reklamı canlandırabilirsiniz.

ÖNERİ

Çocuğunuza yazdığı reklam sonucunda neler olabileceğini sorabilirsiniz.

Tablo 3.1. Çocuğumla ‘Reklam İnceleme Çizelgemizi’ Oluşturuyoruz

Reklam İnceleme Çizelgesi	Reklamın Konusu Nedir?	Reklamın Amacı Nedir?	Reklamda Kim Oynamaktadır? Sebebi Ne Olabilir?	Bu Reklam Kime Hitap Etmektedir?
Reklam 1				
Reklam 2				
Reklam 3				
Reklam 4				
Reklam 5				

Tablo 3.2. Biz de Reklam Tasarlayalım

Reklam Önerim	Reklamın Konusu	Reklamı Yapma Amacı	Kim/Kimler Oynuyor?
1. Reklam			
2. Reklam			
3. Reklam			

Reklam Nedir?

Reklam, bir tanıtım ve pazarlama etkinliğidir. Bu etkinlikte ileti en açık ve net şekilde kurgulanmakta ve ikna yöntemleri de en etkin biçimde uygulanmaktadır. Reklamın amacı, okuyucuları ve izleyicileri, reklamı yapılan ürün, hizmet hakkında bilgilendirmenin yanı sıra bunların kendileri için gerekli olduğuna ikna etmek ve sonuçta bu ürün ya da hizmeti satın almaya yönlendirmektir (5).

Çocuklara yönelik olarak hazırlanan televizyon reklamları çocukları etkilemektedir. Çocuklar, reklamlar sayesinde birçok ürün hakkında bilgi sahibi olmakta ve o ürünleri ebeveynlerinden talep etmektedir. Reklamcılar da son zamanlarda çocuklara yönelik reklamlar ile yetişkinlere yönelik çocuk oyuncuların kullanıldığı reklamlara ağırlık vermektedir. Bu yolla reklamlara çocukların ilgisi çekilmektedir (6).

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 3.1 ile Tablo 3.2'deki hazırlık önerilerini tamamladıktan sonra etkinliği ne düzeyde uyguladığınızı aşağıda yer alan kendini değerlendirme kontrol listesini doldurarak gözden geçiriniz.

Tablo 3.3. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Reklamları izlemek için uygun bir ortam oluşturdum.		
2. Tabloyu tamamladıktan sonra çocuğum ile tabloyu inceleyerek değerlendirdim.		
3. Reklamları eleştirel bir gözle izlemenin neden gerekli olduğu hakkında çocuğumla sohbet ettim.		
4. Çocuğumun tasarladığı reklamı dikkatle dinledim.		
5. Etkinliği planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Etkinliği daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

ETKİNLİK 4: Tasarladığımız Reklamı Canlandırıyoruz

Etkinliğin Amacı: Ortaya koyulan bir ürünü canlandırmak bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Çocuğumla birlikte onun tasarladığı reklamı canlandırarak keyifli vakit geçirmeyi öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: Çocuğunuzun yazdığı senaryoya uygun kostümler.

Ortam: Ev veya canlandırma yapmaya uygun bir ortam.

Etkinliğe Başlayalım: Yukarıdaki etkinlikte çocuğunuzla birlikte tasarladığınız reklam filmini birlikte inceleyin ve çocuğunuzla bu tasarımı senaryoya dönüştürün (Tablo 4.1.) Çocuğunuzla birlikte oluşturduğunuz senaryoyu aile üyelerinizle birlikte okuyun ve bir görev dağılımı yaparak bu senaryoyu canlandırın.

ÖNERİ

Çocuğunuza "Yazdığımız senaryo, televizyonda yayınlansa etkili olur muydu? Neden?" gibi sorular sorabilirsiniz.

Tablo 4.1. Çocuğumla Reklam Senaryosu Hazırlıyoruz

Reklam Senaryosu	
Konu	....
Amaç	....
Oyuncular	....
Senaryo	....

Reklamlar, bazı ürünlerin faydalarını abartılı biçimde anlatabilir. Bu da çocukların beklentilerini artırır. Örneğin, ürünün olduğu kazana düşüp büyüyen bir çocuk ve o ürünü yiyen çocuğun hemen büyüyeceği mesajını veren reklam, çocukların o ürün ile ilgili beklentilerini artırırken, ürünü yedikten sonra reklamdaki gibi büyümediğini görünce çocuğu hayal kırıklığına uğratabilir. Oyuncak reklamlarında fantastik görüntülerin kullanılması da çocukları yanıltır ve mutsuzluğa iter (6).

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 4.1'deki etkinliği tamamladıktan sonra etkinliği ne düzeyde uyguladığınızı aşağıda yer alan kendini değerlendirme kontrol listesini doldurarak gözden geçiriniz.

Tablo 4.2. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Çocuğumun reklam filmini senaryoya dönüştürmesi için uygun ortam hazırladım.		
2. Çocuğumun yazdığı senaryoyu bütün aile bireyelerine okuması için onu motive ettim.		
3. Bütün aile bireyelerinin etkinliğe katılması için uygun ortam oluşturdum.		
4. Bütün aile bireyleri ile birlikte senaryoyu canlandırdım.		
5. Etkinliği planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Etkinliği daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

ETKİNLİK 5: Ben Olsaydım!

Etkinliğin Amacı: Medya ürünlerine kendi perspektifi ile bakmak bu etkinliğin temel amacını oluşturmaktadır.

Neler Öğreneceğim: Çocuğum ile reklamları eleştirel gözle değerlendirmeyi ve paylaşım yapmayı öğreneceğim.

Gerekli Materyaller: TV/Bilgisayar (reklamları takip edebilecek bir araç), Tablo 5.1.

Ortam: Ev.

Etkinliğe Başlayalım: Reklam kuşağında çocuğunuz ile bir reklam seçin ve bu reklamı siz tasarlamış olsaydınız neleri farklı yapardınız konusu üzerine konuşun ve Tablo 5.1'de bulunan etkinlik formunu doldurun.

Başarımı Değerlendiriyorum: Çocuğunuz ve ailenizin diğer üyeleri ile reklamın yeni hâlini canlandırabilirsiniz.

Tablo 5.1. Bu da Bizim Senaryomuz

Reklamda hangi ürün tanıtılıyor?
.....
.....
.....
Reklam kime hitap ediyor?
.....
.....
.....
Reklamın amacı nedir?
.....
.....
.....
Reklamın konusu nedir?
.....
.....
.....
Ben Olsaydım: Bu da bizim senaryomuz
.....
.....
.....

Başarımı Değerlendiriyorum: Tablo 5.1'deki etkinliği tamamladıktan sonra etkinliği ne düzeyde uyguladığınızı aşağıda yer alan kendini değerlendirme kontrol listesini doldurarak gözden geçiriniz.

Tablo 5.2. Ebeveyn Kendini Değerlendirme Kontrol Listesi

Uygulama Davranışı	Evet	Hayır
1. Çocuğum ile reklamı dikkatli bir şekilde izleyecek uygun ortam oluşturdum.		
2. Reklamı eleştirel bir gözle değerlendirmesi için çocuğuma fırsat verdim.		
3. Reklamın çocuğum tarafından düzenlenmiş hâlini dikkatle dinledim.		
4. Reklamın yeni hâlini aile üyeleri ile birlikte canlandırdım.		
5. Etkinliği planıma sadık kalarak uyguladım.		
6. Etkinliği daha sonraki günlerde de uygulamaya devam ettim.		

Neler Öğrendik?

- Çocuğumuzun medyanın günlük yaşamındaki konumunu kavrayabilmesine yardımcı olabileceğimizi,
- Çocuğumuzla birlikte medya araçları için içerik üretip ürettiğimiz içeriği değerlendirebileceğimizi,
- Medya okuryazarlığı kavramını açıklayabileceğimizi,
- Çocuğumuzun medya okuryazarlığı becerisi kazanmasına yönelik etkinlikler gerçekleştirebileceğimizi öğrendik.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Arslan Cansever, B. (2018). An Introduction to Media Literacy. In Handbook of Research on Media Literacy in Higher Education Environments, Jayne Cabbage, Editör, pp.41-59 Igi Global, USA: Hershey.
2. Bilici, İ. E. (2011). Türkiye’de Ortaöğretimde Medya Okuryazarlığı Dersi İçin Bir Model Önerisi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
3. Kocadaş, B. (2005). Kültür ve medya. Bilig, 34, s.1-13.
4. Aslan, K., Aslan, N. ve Arslan Cansever, B. (2012). Eğitim Bilimine Giriş, Ankara: Pegem Akademi.
5. Altun, A. ve Pembecioğlu, N. (2019). Ortaokul ve İmam Hatip Okulu Medya Okuryazarlığı Öğretim Materyali, Ankara: Devlet Kitapları.
6. Karaca, Y., Pekiyan, A. ve Güney, H. (2007). “Ebeveynlerin Televizyon Reklam İçeriklerinin Çocuklar Üzerindeki Etkilerini Etik Açısından Algılamalarına Yönelik Bir Araştırma” Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: IX, Sayı: 2, Aralık, s. 233-249.